

mr.sc. Antun Šagovac
odvjetnik u Velikoj Gorici

**POSTUPOVNIM AKTIVIZMOM
DO UČINKOVITOG POSTUPKA U PRIMJENI NOVELE
ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU
OD 15.02.2013.**

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	4
2.	NORMATIVNI OPTIMIZAM.....	4
3.	POLAZNE OSNOVE	5
4.	UZOR NOVOG POSTUPNOVNOG UREĐENJA U SPOROVIMA MALE VRIJEDNOSTI	5
5.	PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMOM ROKU.....	6
6.	PRAVO NA PRAVIČNI POSTUPAK	7
7.	NAČELO KONCENTRACIJE I JEDINSTVA GLAVNE RASPRAVE.....	7
8.	NAČELO USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI	8
9.	NAČELO TRAŽENJA ISTINE I RASPRAVNO NAČELO	8
10.	REDEFINIRANJE I UKLANJANJE POJEDINIH POSTUPOVNIH INSTITUTA	10
	10.1. Pružanje pomoći neukim strankama.....	10
	10.2. Povećanje vrijednosnog kriterija.....	10
	10.3. Odluka o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti	11
	10.4. Osobni identifikacijski broj	11
	10.5. Rokovi	12
	10.6. Povrat u prijašnje stanje.....	12
	10.7. Izmjene u dostavi	13
	10.8. Trošak	13
	10.9. Mirovanje postupka.....	13
	10.10. Predmnijeva potraživanja i prethodna mjera	13
	10.11. Vještaci	14
	10.12. Sudski i stranački aktivizam u pripremi glavne rasprave.....	15
11.	TUŽBA.....	15
12.	PRIPREMANJE GLAVNE RASPRAVE.....	16
	12.1. Prvostupanjski postupak u tri stadija.....	16
	12.2. Prethodno ispitivanje tužbe.....	16
	12.3. Odgovor na tužbu	16
	12.3.1. Rok za podnošenje odgovora na tužbu.....	17
	12.4. Upuštanje tuženika u raspravljanje	18
	12.5. Pripremno ročište.....	18
	12.5.1. Pretpostavke održavanja pripremnog ročišta.....	19
	12.5.2. Upozorenje za mirno rješenje spora.....	19

12.5.3. Otvoreno pravosuđenje	19
12.5.4. Rješenje o izvođenju dokaza	20
12.5.5. Provedbeno praktični učinci normativnog uređenja pripremnog ročišta.....	21
12.6. Zaključenje prethodnog postupka i zakazivanje ročišta za glavnu raspravu.....	22
12.6.1. Podnošenje protutužbe.....	22
12.6.2. Objektivna preinaka tužbe	22
12.6.3. Subjektivna preinaka tužbe	23
13. GLAVNA RASPRAVA	23
13.1. Glavna rasprava po Noveli	23
13.1.1. Predmnijeva o povlačenju tužbe	25
13.2. Ograničenje u iznošenju novih činjenica i dokaza	25
14. Kontradiktornost glavne rasprave.....	26
14.1. Donošenje, objava, pismena izrada i dostava presude	27
15. POSTULACIONA SPOSOBNOST	28
16. ŽALBA I DRUGOSTUPANJSKA RASPRAVA	29
15.1. Nove odredbe o obrazloženju drugostupanjske presude	30
17. PRAVOMOĆNOST	30
18. SPOROVI MALE VRIJEDNOSTI	30
19. PODNESCI U ELEKTRONIČKOM OBLIKU U POSTUPKU PRED TRGOVAČKIM SUDOVIMA	31
20. TUŽBA ZA IZDAVANJE PLATNOG NALOGA.....	31
21. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE	32
22. MOGUĆA ILI NEMOGUĆA MISIJA?	32
23. ZAKLJUČAK.....	32

1. UVOD

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (NN-25/13) izmijenjen i dopunjen Zakon o parničnom postupku (NN. br.53/91, 91/92, 112/99, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 123/2008, 57/2011 i 148/2011 - pročišćeni tekst - dalje ZID ZPP ili Novela), a stupa na snagu 01. travnja 2013. godine.

Zakon je donesen na sjednici Hrvatskog sabora 15. veljače 2013. godine i nemamo saznanja da je njegovo usvajanje rezultat reformske, sustavne i studiozne analize na osnovama iskustva sudske prakse, odnosno sugestijama stručne javnosti. No, upitno je da li je u pitanju izostanak sustavne i studiozne pripreme ili se radilo o političko pravnoj odluci da se stane na kraj neučinkovitosti parničnog postupka.

Pitanje smanjenja broja neriješenih sudskih predmeta i njihovog bržeg rješavanja i ubrzanja parničnog postupka već je jedno desetljeće dominantno pravno, političko i socijalno pitanje, koje dominira u stručnim raspravama i ne silazi sa stranica medija.

Koliko god stanje bilo nezadovoljavajuće, izostale su sustavne i objektivne analize u funkciji sustavnog rješavanja problema, između ostaloga, i postizanja konsenzusa oko donošenja novog ZPP-a (sve države nastale raspadom SFRJ donijele su nove zakone o parničnom postupku).

Suvremeni život funkcionira sve većom brzinom i pravosuđe se presporo prilagođava potrebama suvremenog života i rada, osobito gospodarstva u kojem su informacija i znanje osnovni resursi razvoja. Postojeći sustavi, uključujući i pravni sustav nužno se mijenjaju i još će se više mijenjati.

Suvremeno umreženo društvo radikalno transformira prostor i vrijeme, temeljne dimenzije ljudskog života. Povećana je brzina tehnoloških promjena, transakcija i cjelokupnog načina života.

Transformirana država i gospodarstvo traže nove, učinkovite sudske postupke i kvalitetno pravosuđe. Svi pravni subjekti imaju potrebu za pravnim normama koje će, ne samo jamčiti temeljna ljudska prava, nego i za zakonom uređenim postupcima koji djelotvorno štite njihova prava u slučaju njihove povrede ili ugrožavanja.

Ovo turbulentno, krizno vrijeme povijesnog diskontinuiteta u kome se događaju dramatične organizacijske i institucijske promjene dovodi i zakonodavca u mnoge dileme po pitanju kontinuiteta ili diskontinuiteta, prilikom donošenja novih zakona. Zakonodavac se, radi osiguranja pružanja pravne zaštite u razumnom roku, odlučio radikalno promijeniti pojedine postupovne institute i organizaciju tijeka prvostupanjskog postupka.

2. NORMATIVNI OPTIMIZAM

Novela radikalno odstupa od dosadašnjeg propisivanja tijeka postupka od podnošenja tužbe do zaključenja glavne rasprave. Nakon donošenja ZID ZPP-a ništa više neće bit isto.

Ocjena ZID ZPP-a zahtijeva objektivan pristup, oslobođen subjektivizma koji je posljedica dosadašnje rutine u primjeni ZPP.

Reforma¹ je odraz sadašnjeg aktualnog političkog i gospodarskog stanja u državi i nezadovoljavajućeg stanja u pravosuđu, zbog preopterećenosti sudova velikim brojem neriješenih predmeta i nerješavanja predmeta u razumnim rokovima i pomanjkanja financijskih sredstava nužnih za rad pravosuđa.

¹ zakonska intervencija u dosadašnji ZPP može se nazvati reformom

Novela se temelji na normativnom optimizmu u očekivanju ubrzanja i efikasnosti postupka, osiguranja odlučivanja u predmetima u razumnom roku, ali istovremeno u cilju zakonite i pravične zaštite građanskih (privatnih) prava. Dosadašnja pasivnost postupovnih subjekata odlazi u povijest i novim postupovnim uređenjem svim subjektima su na različite načine zadani novi vremenski okviri, unutar kojih moraju poduzeti postupovne radnje, a da bi izbjegli štetne posljedice propuštanja.

3. POLAZNE OSNOVE

Provedba reforme po Noveli zahtijeva djelovanje na tri razine: normativnoj, stručnoj i materijalnoj. To predmnijeva specifičan i iznijansirani odnos između dosadašnje pravne tradicije², a u odnosu na nužne izmjene i prilagođavanje sadašnjem aktualnom pravosudnom trenutku, društvenoj, gospodarskoj dinamici, korisnim iskustvima drugih država, ali uz uvažavanje nedvojbenih činjenice da za svoje probleme moramo naći vlastita rješenja.

Ne smije se izgubiti iz vida reverzibilnu interakciju između državnog pravosuđa, s jedne strane i gospodarstva, s druge strane, jer što su pravne norme u pogledu jamstava o zaštiti prava kvalitetnije, to je gospodarstvo pravno sigurnije prilikom sklapanja pravnih poslova. Ako državno pravosuđe ne garantira učinkovitost sudskih postupaka i pravnu sigurnost, ne samo da negativno utječe na hrvatsko gospodarstvo, koje legitimno očekuje, u slučaju potrebe, učinkovitu i zakonitu zaštitu prava, nego i na ugled države, pa se dovoljno samo podsjetiti da je stanje u pravosuđu bilo najproblematičniji dio pristupnih pregovora za ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju, ali i sada se to stanje detaljno prati i država je u obvezi poduzimati učinkovite mjere za poboljšanje stanja, a to pretpostavlja redefiniranje pravila parničnog postupka.

4. UZOR NOVOG POSTUPOVNOG UREĐENJA U SPOROVIMA MALE VRIJEDNOSTI

U obrazloženju nacrta prijedloga navedeno je da je ZID ZPP-a posljednjih godina više puta mijenjan s ciljem da se prevladaju uočeni problemi u njegovoj primjeni i unaprijedi sustav ostvarivanja građansko-pravne zaštite, osobito funkcionalizacijom, ubrzanjem i smanjenjem troškova parničnog postupka.

Kao uzor novog postupovnog uređenja u konačnom prijedlogu ZID ZPP-a navodi se uređenje postupka u sporovima male vrijednosti prema ZID ZPP iz 2008. godine, koji je postupak podijelio u dva stadija: prethodni postupak i glavnu raspravu. U prethodnom postupku stranke moraju iznijeti svoje činjenične tvrdnje i dokazne prijedloge, dok je glavna rasprava svedena isključivo na dokazni postupak, a kao glavni argument je navedeno da je navedeno uređenje pozitivno djelovalo na opću učinkovitost parničnog postupka u sporovima male vrijednosti, a koja proizlazi iz postupovne discipline i ograničenja određenih postupovnih ovlasti.

Iskustva iz primjene ZPP u sporovima male vrijednosti sa bitno reduciranim postupovnim ovlastima ne može biti osnova za najavljenju reformu ZPP.

Kada je za sporove male vrijednosti propisan ZPP poseban postupak reducirane kognicije (Sl. list SFRJ 23/72) prof. Siniša Triva je to popratio sa slijedećim promišljanjem:

„Ovlaštenje prvostepenog suda da definitivno sudi o činjeničnoj osnovi spora izvor je velike moći i razlog velike odgovornosti. Od načina kako će sudovi koristiti ovu izuzetnu šansu zavisi i sudbina institucije postupaka u „sporovima male vrijednosti“. Teren na kome će se pravosuđe u ovoj zoni kretati izuzetno je klizak. Zakažu li moralne kočnice koje treba da spriječe arbitrarnost, ova mjera za ubrzanje i pojednostavljenje postupka može nanijeti više štete nego li donijeti koristi. U svojoj suštini, u

² Rechberger, W.H., Die Ideen Franz Kleins und ihre Bedeutung für die Entwicklung des Zivilprozessrecht in Europa, www.ritsumei.ac.jp/

pravosuđenju nema „malih „ stvari, čak i kad se za čas apstrahira, dato sed non concessso, od spoznaje da nema valjanog kriterija za istinsku distinkciju između „velikog“ i „malog“. I tako se, opet, osnovni problem dobrog pravosuđenja svodi na problem čovjeka. A formiranje dobrih sudačkih kadrova teži je i mukotrpniji posao od izrade dobrih zakona.“³

Što bi najugledniji autor, tek danas, rekao na zakonsko rješenje da se i redovni postupak provede po reduciranim pravilima za sporove male vrijednosti i da se zbog efikasnosti postupka žrtvuje zakonitost i kvaliteta pravne zaštite.

Stoga je potrebno sagledati da li je zakonodavac, zbog brzine postupanja, ograničavanjem pojedinih postupovnih ovlasti doveo u pitanje druga postupovna prava stranaka, koja se zasnivaju na temeljnim načelima parničnog postupovnog prava, na kojima se je zasnivao dosadašnji postupak i što se može očekivati od primjene novih postupovnih pravila, u odnosu na pravnu sigurnost i buduće postupovne radnje parničnih stranaka.

5. PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Ustavna je obveza učinkovite zaštite prava u sudskim postupcima.

Ovo ustavno jamstvo slijedi iz čl. 29., st. 1. Ustava RH (NN br. 56/90,135/97,88/93-pročišćeni tekst, 113/00,124/00-pročišćeni tekst, 28/01, 41/01-pročišćeni tekst, 55/01 - dalje u tekstu Ustav) koji određuje: "svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni, neovisni i nepristrani sud u pravičnom i razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela".

U čl. 10. st. 1. ZPP određeno je: "sud je dužan postupak provesti bez odugovlačenja, u razumnom roku, i sa što manje troškova, te onemogućiti svaku zlouporabu prava u postupku".

Pravo na suđenje u razumnom roku ima važnu ulogu u promicanju i ostvarivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda i zajamčeno je kao ljudsko pravo u najvažnijim aktima na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

U čl. 6. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda je određeno:

„radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo na zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud, pravično i javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj“.

Pravo na suđenje u razumnom roku u navedenom izričaju i značenju ušlo je u hrvatski pravni sustav putem Konvencije, koja je snagom Ustava dio pravnog poretka Republike Hrvatske, a konkretnu primjenu osigurava Europski sud svojim odlukama.

Razumni rok je pravni standard.

Ustavni sud RH pri razmatranju razumnosti trajanja postupka rukovodi se slijedećim kriterijima: složenost postupka, ponašanje suda pred kojim se postupak vodi, te ponašanje stranke, a osvrće se i na značaj predmeta postupka za podnositelja ustavne tužbe.

Pravo na suđenje u razumnom roku kreirano je nizom odredbi Novele u kojima su zadani novi vremenski okviri za poduzimanje parničnih radnji.

Pravo na suđenje u razumnom roku obvezuje sudove da se u postupcima rukovode načelom ekonomičnosti postupka i koncentracije raspravljanja, a svjedoci smo niza slučajeva da su postupci do sada u predmetima, koji nisu bili složeni, trajali godinama.

Konkretna zaštita zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku propisana je Zakonom o sudovima.

³ Triva, S., Građansko procesno pravo I, Zagreb, 1972., str. 663. i 664.

6. PRAVO NA PRAVIČNI POSTUPAK

Pravo na pravičan postupak ima isti pravni izvor kao i pravo na suđenje u razumnom roku (čl. 29., st. 1. Ustava RH i čl. 6 europske Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda).

Za pravičan postupak je potrebno:

- da parnični postupak bude tako uređen da jamči primjenu općih standarda pravičnog postupka u svakom pojedinom slučaju,
- da sudovi u svom radu pravilno primjenjuju i tumače pravne standarde pravičnog postupka,
- da napetost između težnje za ekonomičnošću i učinkovitošću parničnog postupka ne dođe u sukob sa drugim, po važnosti suprotstavljenim objektivnim vrijednostima parničnog postupka, pa drugim riječima mora postojati razmjer između težnje za učinkovitošću i obveze kontradiktornog raspravljanja i donošenja zakonite odluke.

Sa aspekta ovog rada posebno je važno ocijeniti obvezu da potreba za ekonomičnošću i učinkovitošću postupka ne dovede u pitanje opće standarde pravičnog postupka, koji su zajednički svih sudskim postupcima:

- pravo stranaka da budu nazočne radnjama u postupku, te saslušane prije donošenja odluke – *audiatur et altera pars*,
- sud mora svakoj stranci pružiti mogućnost izjašnjavanja o navodima i zahtjevima protivne stranke,
- pravo stranke da u postupku poduzima sve radnje, koje može poduzimati njezin protivnik - tzv. jednakost oružja,
- sudske odluke ne smiju se temeljiti na nezakonitim dokazima,
- sudske odluke moraju biti obrazložene.

Stoga valja ocijeniti i primjenu ustavnog prava na pravično suđenje, a što pretpostavlja pravičan postupak i pravičnu odluku s aspekta reformskih članaka ZID ZPP-a, a osobito, u odnosu na načelo saslušanja stranaka - kontradiktornosti postupka, a što predmnijeva pravo stranaka da iznose sve činjenice, predlože dokaze koji su osnova ostvarivanja njihovih prava do zaključenja glavne rasprave.

7. NAČELO KONCENTRACIJE I JEDINSTVA GLAVNE RASPRAVE

Načelo koncentracije zahtijeva brz i jeftin postupak.

Postupovna ekonomija traži da se postupak ne odugovlači i da se sav postupovni materijal što brže koncentrira, po mogućnosti da se raspravljanje završi već na prvom ročištu glavne rasprave ili što brže. Ovo načelo se realiziralo metodom strogog zakonskog reda i primjenom načela eventualnosti u starim postupcima pismene forme.

Stari postupci su propisivali koje se sve postupovne radnje mogu obavljati u pojedinim odsjecima, odnosno pododsjecima postupka.⁴

Nepoduzimanje određene postupovne radnje u određenom odsjeku, odnosno pododsjeku dovodi do prekluzije postupovnih ovlaštenja.

Da bi se izbjegle posljedice, a ne znajući unaprijed da li će poduzeta parnična radnja postići željeni rezultat, stranke su primorane da u određenom stadiju po pojedinim odsjecima i pododsjecima iznesu sve činjenice i predlože sve dokaze, pa i one koji možda nisu potrebni, ali će biti potrebni ako prethodni argumenti ne postignu cilj, pa se stoga određene radnje poduzimaju za slučaj da budu potrebne, samo **eventualno, pa je njihov značaj uvjetan.**

⁴ Zuglia, S., Građanski parnični postupak, FNRJ, 1957, str. 88.

U tužbi i odgovoru na tužbu gomilali su se dokazni prijedlozi. Stoga su sudovi morali obavljati bezbroj suvišnih radnji.

Protivno ovom načelu načelo koncentracije nastoji da se predmet svestrano raspravi i da se raspravljanje dovrši na jednom ročištu uz primjenu metode arbitarnog ili diskrecionog postupovnog reda, s time da glavna rasprava predstavlja jedinstvenu cjelinu i kad se održi i na više ročišta. Jedinstvo glavne rasprave zahtijeva da se usmena rasprava ne dijeli niti na stadije ili podstadije.

Stoga su se sve postupovne radnje mogle obaviti od samog početka rasprave do njenog zaključenja.

Sudsko upravljanje postupkom ima za cilj koncentraciju postupovnog materijala na glavnoj raspravi, ubrzanju i pojeftinjenju postupka, a u dosadašnjem uređenju pripremno ročište i glavna rasprava činili su cjelinu.

Novela ima za cilj ubrzati parnični postupak s koncentracijom iznošenja novota do zaključenja prethodnog postupka, po uzoru na uređenje posebnog postupka u sporovima male vrijednosti, radi čega je bitno izmijenjen tijek postupka od podnošenja tužbe do zaključenja glavne rasprave.

ZID ZPP-a nije moguće ocijeniti bez ocjene kako navedena koncentracija postupka utječe na druga osnovna načela postupka: načelo ustavnosti i zakonitosti, načelo traženja istine, raspravno načelo i načelo saslušanja stanaka - kontradiktornosti postupka.

8. NAČELO USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI

Načelo ustavnosti i zakonitosti zahtijeva da se pravno pravilo primjenjuje na bitno jedinstven način u svim istovjetnim slučajevima i prema svim subjektima. Pravila postupovnog prava moraju zbog toga omogućiti, ne samo pravilnu primjenu pravne norme u konkretnoj parnici, već i osigurati jedinstvenu primjenu pravnih pravila.⁵

Nema pravilne primjene pravnih pravila bez pravilnog utvrđenja činjeničnih pretpostavki koji su osnova za primjenu pravnog pravila.

Pretjerana koncentracija postupka može dovesti, i u pravilu dovodi, do manjkavog utvrđenja postojanja odlučnih činjenica, pa činjenice čije postojanje nije na izvjestan način utvrđeno ne mogu biti osnova za primjenu pravnog pravila, jer bi primjena pravnog pravila na manjkavo utvrđeno činjenično stanje imalo za posljedicu nepravilnu i nezakonitu odluku.

9. NAČELO TRAŽENJA ISTINE I RASPRAVNO NAČELO

Novelom ZPP-a iz 2003. izostavljena je obveza suda da potpuno i istinito utvrdi sporne činjenice zbog prihvatanja raspravne metode i u odnosu na dokaze, tako da je u pravilu na strankama teret inicijative za prikupljanje postupovne građe. Po slobodnoj ocjeni dokaza sud je dužan uzeti da je određena činjenična tvrdnja dokazana, tek kad formira uvjerenje o njezinoj istinitosti.

U teoriji i praksi se smatralo da uvjerenje suda o istinitosti tvrdnji stranaka o postojanju relevantnih činjenica mora biti na izvjestan način utvrđeno, tako da isključuje svaku sumnju u njihovu istinitost. Stjecanje istinitih spoznaja o objektivnoj stvarnosti, u granicama u kojima je to uopće moguće, kao što je navedeno, je preduvjet pravilnosti i zakonitosti sudske odluke (*res judicata pro veritate habetur*). Nakon što je zakonodavac napustio načelo materijalne istine i prihvatio, u pravilu, primjenu raspravnog

⁵ Triva, Dika, Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 2004., str. 119.

načela i svu inicijativu za prikupljanje postupovnog materijala priznao samo strankama, sud je na osnovi raspravljanja stranaka dužan donijeti odluku na osnovi postupovnog materijala što su ga stranke iznijele (*da mihi factum dabo tibi ius*).

Napuštanje načela materijalne istine bitna je promjena postupka, pa je s dominantnom raspravnom metodom valjalo, na odgovarajući način, pravnotehnički prilagoditi više odredbi ZPP-a, kako raspravno načelo ne bi bilo pokriveno inkvizitornom kapom.

Primjena raspravne metode u prikupljanju postupovnog materijala otvara niz pitanja, o kojima se do sada nije osobito raspravljalo, a koja imaju bitni utjecaj i na postupovne odredbe kojima se pokušava ubrzati parnični postupak.

Postavlja se pitanje tzv. standarda dokaza u okviru stranačke inicijative prikupljanja postupovnog materijala, u odnosu na stupanj uvjerenja da bi se neke činjenice uzele za dokazane.

U primjeni raspravnog načela od podnošenja tužbe do zaključenja rasprave parnica je strukturno „borba stranaka“, u pravilu i njihovih zastupnika-odvjetnika, koji iznose činjenice i predlažu dokaze kojima nastoje sud uvjeriti u istinitost tvrdnji koje su pretpostavka za primjenu povoljnih pravnih normi.

Sudac na raspravi crpi spoznaje iz sukoba dviju suprotstavljenih verzija i u, pravilu, u čistoj primjeni raspravne metode trebao bi imati pasivnu ulogu i nezavisno i nepristrano donijeti odluku u prilog stranke koja na uvjerljiviji način predstavlja svoju činjeničnu i pravnu poziciju.

Smatramo da je primjena raspravnog načela najbolji način iznošenja tvrdnji o postojanju činjenica i predlaganja dokaza u postupku u kojem su stranke ravnopravne u cilju da na što uvjerljiviji način iznošenjem tvrdnji i protutvrdnji, dokaza i protudokaza uvjere sud u postojanje činjenica čije postojanje je pretpostavka za primjenu povoljne pravne norme.

Međutim, da bi se došlo do spoznaje istine na osnovi svestranog raspravljanja postupovnog materijala na raspravi između stranaka uz poticanje suda, potrebna su nam i postupovna pravila koja to omogućuju i jamče.

Stoga se pitamo u kojoj mjeri novo uređenje prvostupanjskog postupka omogućuje ostvarenje ovih ciljeva.

Pogrešno je stajalište da pravna zaštita ne može istovremeno biti istinita, ekonomična i zakonita, jer sa postupovnim pravilima koja omogućuju svestrano raspravljanje predmeta spora i profesionalnim vođenjem postupka ova proturječna načela mogu se uspješno uskladiti, tako da donesena odluka suda bude brza i istovremeno utemeljena na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju koje je osnova za primjenu mjerodavnog pravnog pravila.

Već sada ističemo da harmonična koegzistencija navedenih načela ne trpi pretjerana ograničenja postupovnih ovlasti i prekluzije, koje se negativno manifestiraju na mogućnost dokazivanja postojanja odlučnih činjenica, osobito, do trenutka zaključenja rasprave, jer ograničenje iznošenja novota do zaključenja prethodnog stadija, prije početka glavne rasprave, ne daje osnovu za kontradiktorno i pravilno utvrđenje činjeničnog stanja, a samim time niti osnovu na pravilnu i zakonitu odluku. Prihvaćanjem raspravne metode došlo je do **novе afirmacije subjektivnog tereta dokazivanja** iz kojeg izvire konkretni teret dokazivanja, s obzirom da potreba dokazivanja, a samim time i iznošenja novota, slijedi iz razvoja postupka, zavisno od stupnja dokazanosti pojedine odlučne činjenice, a u odnosu na uvjerenje suca.

Konkretni teret dokazivanja daje odgovor na pitanje koja je stranka u određenoj postupovnoj situaciji pozvana predložiti dokaze. Konkretni teret dokazivanja u tijeku parnice prelazi s jedne strane na drugu.⁶

⁶ Prutting, H., Gegenwartsprobleme der Beweislast, München, 1983., str. 7.-13. i 29.

Ako su stranke onemogućene na raspravi iznositi činjenice i predlagati dokaze, negira se kontradiktornost postupka, ograničava pristup sudu i pravičnom suđenju, jer strankama pripada prirodno pravo da se u parnici bore za dokazivanje istinitosti iznesenih tvrdnji o postojanju odlučnih činjenica.

Ako su stranke ograničene u iznošenju činjenica i predlaganju dokaza na određeni stadij postupka, tada po načelu eventualnosti moraju iznijeti sve činjenice, predložiti sve dokaze, koji im stoje na raspolaganju, a koji bi i u najmanjoj mjeri mogli doprinijeti primjeni povoljne pravne norme, a to više neće biti u funkciji ubrzanja, nego usporavanja postupka.

Novela nije akceptirala prirodni razvoj postupka u primjeni raspravne metode i nema normativnog balansa između brzine i kvalitete utvrđivanja relevantnog činjeničnog stanja, pa je na svim postupovnim subjektima zadatak da pokušaju na provedbeno praktičnoj razini ostvariti brz, jeftin i zakonit postupak.

Polazeći od navedenih načela valja ocijeniti najvažnije odredbe Novele u kontekstu ostvarenja zadanih ciljeva reforme, polazeći od onoga što je normirano, a dio kritičkih opservacija valja ostaviti za neku drugu priliku.

10. REDEFINIRANJE I UKLANJANJE POJEDINIH POSTUPOVNIH INSTITUTA

Potreba za izmjenama i dopunama po obrazloženju prijedloga ZID ZPP-a proizlazi iz nužnosti redefiniranja i uklanjanja instituta koji usporavaju parnični postupak, te uvođenja novih rješenja koji će osigurati uvjete za ostvarenje učinkovitosti parničnog postupka, uz očuvanje pravne sigurnosti i vladavine prava.

Dakle, valja iz ZID ZPP utvrditi:

- koji se postupovni instituti redefiniraju,
- koji se postupovni instituti brišu,
- nova postupovna pravila radi osiguranja učinkovitosti postupka, uz ocjenu da li su u funkciji jačanja pravne sigurnosti i vladavine prava.

Nemoguće je ocijeniti sve novine i njihov značaj, pa je naglasak na važnijim izmjenama, u općem dijelu ZPP-a, odnosu na dosadašnje stanje.

10.1. Pružanje pomoći neukim strankama

Noveliranim čl. 11. st. 2. određeno je da iznimno od odredbe st. 1. članka koji određuje da se pružanje pomoći neukoj stranci ne odnosi na stranku koja je pravna osoba ili fizička osoba koja obavlja određenu registriranu djelatnost i njih sud neće upozoriti koje parnične radnje mogu poduzeti, ako se radi o sporu u svezi s njihovom djelatnošću.

Navedene osobe dužne su u pravnom prometu postupati s pažnjom dobrog gospodarstvenika, odnosno u obveznom odnosu iz svoje profesionalne djelatnosti pažnjom dobrog stručnjaka, pa se od njih očekuje da sve parnične radnje u postupku poduzimaju na svoj vlastiti rizik.

10.2. Povećanje vrijednosnog kriterija

U čl. 3. ZID ZPP-a izmijenjen je čl. 13. ZPP-a koji određuje ovlaštenja sudskih savjetnika da provode parnični postupak na način da su sudski savjetnici sada ovlašteni provoditi postupak i predlagati sucu odluku u sporovima za isplatu novčane tražbine, ako vrijednost predmeta spora ne prelazi umjesto prijašnjih 50.000,00 kn - 100.000,00 kn, odnosno u trgovačkim sporovima ako vrijednost predmeta spora ne prelazi 500.000,00 kn.

Po ovom istom kriteriju čl. 44. ZPP-a dodan je novi st. 2. koji određuje da o žalbi povodom presude u sporovima za isplatu novčane tražbine, ako vrijednost predmeta spora ne prelazi 100.000,00 kn odnosno u trgovačkim sporovima ako vrijednost predmeta spora ne prelazi 500.000,00 kn, odlučuje sudac pojedinac višeg suda, a ne vijeće kao do sada.

10.3. Odluka o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti

Pravila o stvarnoj nadležnosti razgraničavaju djelokrug poslova između sudova različitih vrsta, te sudova različitog ranga iste vrste.

U čl. 4. ZID ZPP-a izmijenjen je čl. 17. st. 1. ZPP-a tako da sud koji se do sada po službenoj dužnosti mogao oglasiti stvarno nenadležnim najkasnije na pripremnom ročištu ili ako ono nije određeno do upuštanja tuženika u raspravljanje o glavnoj stvari, to će sada moći samo **do upuštanja u raspravljanje o glavnoj stvari.**

Trenutak upuštanja tuženika u raspravljanje o glavnoj stvari određen u čl. 59. ZID ZPP kojim je dodan novi čl. 278a u st. 5. koji određuje da kada stranka može staviti određeni prigovor ili prijedlog ili poduzeti kakvu radnju dok se tuženik ne upusti u raspravljanje o glavnoj stvari, takav prigovor, odnosno prijedlog stranka može staviti, odnosno poduzeti drugu parničnu radnju sve **dok tuženik nije podnio odgovor na tužbu**, a ako tužba nije dostavljena tuženiku radi podnošenja pisanog odgovora na tužbu, sve dok tuženik na **pripremnom ročištu ne iznese svoj odgovor na tužbu**, osim ako je zakonom drugačije predviđeno.

Novela dopunjuje čl. 17. st. 4. ZPP-a, tako da sud koji se do sada mogao oglasiti stvarno nenadležnim na prvom ročištu za glavnu raspravu, tom izmjenom je određeno samo do upuštanja tuženika u raspravljanje o glavnoj stvari.

Po noveliranom čl. 20. st. 1 i 2. ZPP-a sud se i povodom prigovora tuženika o mjesnoj nadležnosti može proglasiti mjesno nenadležnim do upuštanja tuženika u raspravljanje o glavnoj stvari.

Navedenim izmjenama izmijenjen je moment do kojeg se može postaviti pitanje stvarne i mjesne nadležnosti suda, a u cilju ekonomičnosti i sprječavanja zloupotrebe postupovnih prava, pa je sada ispitivanje stvarne i mjesne nadležnosti moguće samo u početnom stadiju postupka.

10.4. Osobni identifikacijski broj

Identifikacijski broj je identifikacijska oznaka svakog hrvatskog državljanina i pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj. Broj određuje i dodjeljuje Ministarstvo financija Republike Hrvatske.

U čl. 12. ZID ZPP-a izmijenjen je čl. 106. st. 2. ZPP-a u kojoj izmjeni podnesci ne moraju više sadržavati oznaku zanimanja stranaka, međutim obvezan podatak je naznaka osobnog identifikacijskog broja stranke koja podnosi podnesak, kao stalne i glavne identifikacijske oznake osobe koja se koristi u službenim evidencijama u svakodnevnom radu i kod razmjene podataka.

Uvođenjem osobnog identifikacijskog broja nepromjenjive i neponovljive oznake osobe osigurava se identifikacija osoba i omogućava izravan napad u ovršnom postupku pod uvjetima i na način propisan ovršnim zakonom.

Novela je kreirala novi čl. 184.a da ako je udovoljeno uvjetima za donošenje presude zbog izostanka ili presude zbog ogluhe, a sud ne raspolaže podatkom o osobnom identifikacijskom broju tuženika, sud će pribaviti taj podatak po službenoj dužnosti od Ministarstva financija RH, Porezne uprave.

Sud će i u drugim slučajevima na isti način pribaviti identifikacijski broj kada je to u postupku potrebno.

Prijedlog da podnesci moraju sadržavati osobni identifikacijski broj (dalje OIB) stranke dovodi u neravnopravan položaj hrvatske državljanke u odnosu na strane državljane, a upitno je da li je moguće pribaviti OIB za protivnu stranku bez punomoći, a OIB je jedino nužan i svrsishodan u vlasničkim tužbama kada presudu treba provesti u zemljišnim knjigama.

10.5. Rokovi

Rokovi mogu biti zakonski (čije je trajanje zakonom strogo određeno) ili sudski (čije trajanje na temelju zakonskog ovlaštenja i u njegovim granicama određuje sud).

U nastojanju da se parnični postupak učini učinkovitijim i bržim ZID ZPP-a je propisao skraćivanje zakonskih rokova i zamjenu sudskih rokova zakonskim rokovima.

Skraćivanje rokova je nesumnjivo u funkciji ubrzanja postupka, ali to ne smije prijeći granicu, kako stranke zbog prekratkih rokova ne bi izgubile mogućnost poduzimanja određenih postupovnih radnji.

Po dosadašnjem uređenju po čl. 109. st. 1. ZPP-a, ako bi podnesak bio nerazumljiv, tako da se po njemu ne bi moglo postupiti, sud bi naložio da se postupak ispravi, odnosno dopuni, u skladu sa danom uputom i u tu svrhu da se vrati sudu u roku koji je sud odredio. Sada je umjesto sudskog roka određen zakonski rok u trajanju od **8 dana** (čl. 13. ZID ZPP-a, kojim je dopunjen čl. 109. st. 2. ZPP-a). Ovom izmjenom jača se postupovna disciplina stranaka i ubrzava postupak, jer je određen rok od 8 dana u kojem stranka treba ispraviti ili nadopuniti podnesak.

U dosadašnjem uređenju iz čl. 111. st. 2. sudski rokovi su se mogli produljiti na prijedlog zainteresirane osobe, ako za to postoje opravdani razlozi.

Novela dopunjuje čl. 111. st. 2. ZPP-a, tako da se sudski **rokovi mogu produljiti samo jednom**. Ovo izmjenom redefinira se mogućnost produljenja roka na prijedlog zainteresirane stranke i na taj način onemogućuju zloupotrebe tog prava.

Navedenim člankom se dopunjuje čl. 111. ZPP-a tako da se dodaje novi st. 5., kojim se određuje da produljeni rok počinje teći prvog slijedećeg dana nakon isteka roka čije je produljenje zatraženo.

10.6. Povrat u prijašnje stanje

Na prijedlog stranke parnica se može vratiti u stanje u kome se nalazila prije nego što je stranka iz razloga za koje sud smatra da su opravdani propustila ročište ili rok za poduzimanje neke radnje i zbog toga izgubila pravo na poduzimanje te radnje i time se stranci omogućuje da naknadno izvrši propuštenu radnju, ako se prijedlog usvoji, ukidaju se sve odluke koje je sud zbog propuštanja donio.

Novela dopunjuje čl. 118. st. 2. ZPP-a tako da se rok za podnošenje prijedloga za povrat u prijašnje stanje **koji je do sada bio 15 dana smanjuje na 8 dana**.

Dopunjuje se i čl. 118. st. 4. u odnosu na objektivni rok za povrat u prijašnje stanje koji je do sada bio 3 mjeseca **sa novim rokom od 2 mjeseca**.

Skraćeni rokovi neće bitno ubrzati postupak, ali će stranke ponekad biti u ozbiljnim problemima da na vrijeme podnesu obrazložene prijedloge i opravdaju propust, a zbog povećanog broja prekluzija valja očekivati povećani broj prijedloga za povrat u prijašnje stanje, a što će usporavati postupak.

10.7. Izmjene u dostavi

Noveliran je čl. 134b st. 2. ZPP-a (čl. 17. ZID ZPP-a) tako da je dodan novi st. 2. koji određuje da predsjednik suda može rješenjem donesenim u upravnom postupku odrediti da svi odvjetnici koji imaju pisarnicu na području tog suda, javni bilježnici koji imaju sjedište na području tog suda i određene pravne osobe koje imaju sjedište na području tog suda, sudska pismena primaju preko pretinca.

Protiv tog rješenja odvjetnik, javni bilježnik, odnosno pravna osoba imaju pravo izjaviti prigovor u roku od 8 dana o kojem odlučuje predsjednik neposrednog višeg suda u roku od 15 dana.

Ovom izmjenom proširen je krug osoba za koje će predsjednik suda odrediti primanje sudskih pismena putem pretinca radi provedbe postupka bez odugovlačenja sa što manje troškova i onemogućavanje zlouporabe prava u postupku u pogledu dostavljanja pismena.

10.8. Trošak

Novelom je dopunjen čl. 155. st. 1. koji određuje da će sud prilikom odlučivanja o troškovima postupka stranci odrediti naknadu samo onih troškova koji su bili potrebni za vođenje parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni, te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti, osobito vodeći računa o pravilima Zakona koja za pripremanje glavne rasprave određuju upućivanje podnesaka i jedno pripremno ročište, te jedno ročište za glavnu raspravu.

Ovom odredbom naloženo je sudu da prilikom odlučivanja o troškovima uzme u obzir pravila o tijeku postupka, radi utvrđenja potrebnih troškova, ali u svakom konkretnom slučaju ocijeniti koje su parnične radnje bile potrebne. Neprimjereno je unaprijed na ovakav način ograničavati postupovne aktivnosti stranaka i objektivno je nemoguće unaprijed odrediti broj ročišta za glavnu raspravu i potreban broj podnesaka, osobito, u složenim predmetima.

10.9. Mirovanje postupka

Novelom je određeno je da se u cijelosti brišu čl. 216. i 217. ZPP-a koji su sadržavali odredbe o mirovanju postupka, pa institut mirovanja više ne postoji u ZPP-u.

Ove odredbe su u funkciji ubrzanja postupka, ali ograničenog učinka, jer će stranke u situacijama kada mirovanje nije rezultat njihovih dispozicija vjerojatno podnijeti novu tužbu.

10.10. Predmnijeva potraživanja i prethodna mjera

1) Novi čl. 221.b. u st. 1. ZPP-a određuje da ako tužitelj dokaže da je tuženik za tražbinu koju je tužitelj utužio na temelju vjerodostojne isprave koristio pravo na odbitak pretporeza, smatrat će se da tražbina postoji, osim ako tuženik ne dokaže protivno.

Predmnijeva postojanja potraživanja je opravdana radi sprječavanja odugovlačenja postupka i olakšava teret dokazivanja tužitelju, ako je tuženik koristio pravo na odbitak pretporeza (baza predmnijeve) i osnovano se zaključuje da vjerojatno postoji i da je osnovano utuženo potraživanje. Predmnijeve olakšavaju teret dokazivanja kada primjena osnovnog pravila o teretu dokazivanja nije pravična. Razlozi odstupanja su, u pravilu, u vjerojatnosti postojanja određenih činjenica. Tuženik može dokazom o protivnom dokazivati da u konkretnom slučaju nema osnove da se o postojanju potraživanja zaključuje po pravilima o zakonskim predmnijevama, iako je utvrđeno postojanje baze predmnijeve, a dokaz o protivnom biti će uspješan samo ako sud stekne potpuno uvjerenje o istinitosti tvrdnje o nepostojanju potraživanja.

Sud može po službenoj dužnosti tražiti od Ministarstva financija, Porezne uprave podatak o tome da li je tuženik koristio pravo na odbitak pretporeza za tražbinu iz st. 1. (čl. 221.b st. 2. ZPP-a).

Sud koji, u pravilu, nema inkvizitornih ovlasti u odnosu na utvrđivanje postupovne građe dobio je i posebnu ovlast da od Ministarstva financija, Porezne uprave provjeri podatak o tome da li je tuženik koristio pravo na odbitak pretporeza za potraživanje koje je predmet spora.

2) Novim čl. 501.a u postupku pred trgovačkim sudovima, koji se vodi povodom prigovora protiv platnog naloga na temelju vjerodostojne isprave ili rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, sud će najkasnije do zaključenja rasprave na prijedlog tužitelja, neovisno o uvjetima za određivanje prethodne mjere, odrediti zabranu banci da tuženiku ili trećoj osobi, po nalogu tuženika, isplati s njegovog računa novčani iznos za koji je određena **prethodna mjera**, u pravilu iznos sporne tražbine, osim ako iz navoda u prigovoru i spisu priloženih isprava proizlazi veća vjerojatnost da tuženik uspije u sporu.

Svrha ove odredbe je da odvraća stranke od vođenja postupaka samo da bi se odgodilo plaćanje nekog duga.

Iz navedene zakonske odredbe proizlazi da se nakon podnošenja prigovora protiv platnog naloga, odnosno rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, predmnijeva postojanje i potraživanja i opasnosti namirenja potraživanja i na zahtjev tužitelja sud će izdati prethodnu mjeru osim ako tuženik, na kojemu je teret dokazivanja, učini vjerojatnim da će uspjeti u sporu, odnosno da će platni nalog biti ukinut.

Pitanje je što određuje pojam „veća vjerojatnost“ i što to znači na probabilističkoj skali. Prigovor protiv platnog naloga može se podnijeti iz svih razloga kao i žalba protiv presude, ali je sadržajno bliži odgovoru na tužbu, pa tuženik može isticati prigovore kojima osporava postojanje postupovnih pretpostavki, a može obranu zasnovati na građanskopravnim prigovorima. Za utvrđenje vjerojatnosti, u pravilu, određuju se blaži uvjeti u pogledu kvalitete dokaznih sredstava i u pogledu izvođenja dokaza, pa je dovoljno izvođenje likvidnih dokaza, koji se mogu odmah i na pogodan način izvesti (uvid u isprave i sl.). Tuženik već u prigovoru treba predložiti izvođenje likvidnih dokaza na osnovi kojih se sud može uvjeriti da ne postoji potraživanje tužitelja ili, barem, dovesti u pitanje vjerojatnost postojanja njegovog potraživanja, jer ako to tuženik propusti, biti će ispunjene sve zakonske pretpostavke za izdavanje prethodne mjere, a u svezi čega će se shodno primjenjivati odredbe Ovršnog zakona (NN-112/12).

10.11. Vještaci

Novelom je izmijenjen čl. 251. ZPP-a, pa sada stranka koja predlaže izvođenje dokaza vještačenjem **može predložiti osobu vještaku** (čl. 251. st. 1. ZPP).

Sud će omogućiti protivnoj stranci da se izjasni o predloženom vještaku (čl. 251. st. 2. ZPP).
Sud će odrediti predloženog vještaka ako se protivna stranka ne usprotivi predloženom vještaku (čl. 251. st. 3. ZPP).

Ako se protivna stranka usprotivi predloženom vještaku vještaka će odrediti sud (čl. 251. st. 4. ZPP).
Iznimno sud može i mimo sporazuma stranaka odrediti drugog vještaka ako ocijeni da složenost vještačenja to zahtijeva, odnosno ako ocijeni da je to potrebno radi sprječavanja stranaka da raspolaže zahtjevima kojima ne mogu raspolagati (čl. 3. st. 3.; čl. 251. st. 5. ZPP).

Dopunom čl. 260. st. 1. ZPP-a (čl. 49. st. 1. ZID ZPP-a) određeno je da će sud odrediti rok za pismeno podnošenje nalaza i mišljenja, a koji u dopuni članka ne može biti duži od **60 dana**.

U noveliranom čl. 260. st. 3. određeno je da će sud dostaviti strankama pismeni nalaz i mišljenje najkasnije 15 dana prije ročišta na kojem će se o njemu raspravljati.

Navedene izmjene sukladne su s raspravnom metodom, pa se omogućava stranci koja predlaže izvođenje dokaza vješanjem da predloži osobu vještaka.

10.12. Sudski i stranački aktivizam u pripremi glavne rasprave

Novela vremenskim određivanjem tijeka postupka od podnošenja tužbe do zaključenja rasprave propisivanjem okvirnih mogućnosti obavljanja postupovnih aktivnosti, putem skraćivanja rokova, redefiniranjem odgovora na tužbu, obveznim pripremnim ročištem uz sankcioniranje propuštanja pojedinih parničnih radnji, uvjetuje sasvim drugi pristup poduzimanju parničnih radnji od strane postupovnih subjekata u tijeku postupka.

Stoga sve ove promjene u prvostupanjskom postupku valja ocijeniti i na normativnoj, ali i na provedbeno praktičnoj razini.

Novo uređenje postupovnih aktivnosti zahtijeva i novi pristup tužitelja u pripremi tužbe, koja u odnosu na normativno uređenje nema izmjena.

11. TUŽBA

Tužba sadrži zahtjev za pružanje pravne zaštite određenog sadržaja, činjenice na kojima tužitelj zasniva tvrdnje da mu pripada pravo na određenu pravnu zaštitu i dokaze kojima se može provjeriti istinitost činjeničnih tvrdnji (čl.186 st. 1 u svezi čl.299 st.1 noveliranog ZPP-a). Tužbeni zahtjev izveden je kao zaključak o primjeni pravne norme na navedeno činjenično stanje.

Tužbe mogu biti: na činidbu, propuštanje, trpljenje, utvrđenje ili mijenjanje odnosno ukidanje pravnog odnosa.⁷

Da bi tužba bila podobna za raspravljanje bitno je da sadrži sve normativne elemente, prema vrsti tužbe, kako bi se izbjegla potreba za preinaku tužbe, pa valja unaprijed anticipirati i prigovore tuženika, koji su eventualno poznati iz kontakata i pregovora radi mirnog rješenja spora. Premda nije zakonska obveza, poželjno je navesti pravnu osnovu. Tužitelj prilikom sastavljanja tužbe mora biti siguran koje propise treba primijeniti da bi tužbeni zahtjev bio usvojen, jer samo tako može navesti sve odlučne činjenice i predložiti sve potrebne dokaze radi njihovog utvrđenja. Ako tužitelj u tužbi pogrešnim navođenjem činjenica navede sud na utvrđenje neodlučnih činjenica, to vodi u gubitak parnice i odbijanje tužbenog zahtjeva. Činjenica je da toga tužitelj može postati svjestan tijekom izvođenja dokaza na glavnoj raspravi, ali to može biti prekasno, s obzirom na ograničenje u iznošenju novota. Ako sud na glavnoj raspravi utvrdi da su pojedine činjenice iz tužbe irelevantne, može odustati od izvođenja dokaza radi utvrđenja tih činjenica.

Od Novele ZPP-a iz 2003. godine raspravna metoda, koja zahtijeva i osigurava inicijativu stranaka, postala je dominantna, pa stranke imaju potrebu za veću odgovornost i angažiranost u odnosu na pravovremeno i potpuno iznošenje svih pravno relevantnih činjenica i predlaganje svih dokaza kojima će se one utvrditi. Stoga je u tužbi potrebo navesti sve činjenice koje su osnova nastanka prava i samo paušalno iznesene činjenice nisu dovoljne za uspjeh u postupku.

Dobro sastavljena tužba mora sadržavati obrazloženo činjenično stanje koje je osnova za usvajanje tužbenog zahtjeva, može odvratiti tuženika od njenog osporavanja, odnosno dovesti do donošenja

⁷ Kodek, G. E., Mayr, P. G., Zivilprozessrecht, 2011, str. 188.-192.

presude zbog ogluhe. Ako dobro sastavljena tužba bude od tuženika osporena, pružit će sudu uvid u predmet spora i biti će valjana osnova da sud na pripremnom ročištu, u rješenju o izvođenju dokaza, usvoji činjenične i dokazne prijedloge iz tužbe i dopunske prijedloge s pripremnog ročišta, a koji prijedlozi moraju obuhvatiti i eventualna iznenađenja u dokaznom postupku u odnosu na činjenična i dokazna pitanja koja će se problematizirati tijekom postupka.

Tužitelj uvijek, u pravilu, nosi teret dokazivanja samo za postojanje činjenica na kojima zasniva svoj zahtjev, jer činjenice kojima se modificira ili gasi njegovo pravo dokazuje tuženik.

12. PRIPREMANJE GLAVNE RASPRAVE

12.1 Prvostupanjski postupak u tri stadija

Novelom je prvostupanjski postupak podijeljen u tri osnovna stadija:

- pripremanje glavne rasprave,
- glavna rasprava i
- odlučivanje.

Ova podjela je osnova za ograničenje poduzimanja parničnih radnji u okviru pojedinih stadija.

Nakon primitka tužbe obavljaju se pripreme za glavnu raspravu (čl. 277.st.1. ZPP).

Prema čl. 51. ZID ZPP-a dopunjen je čl. 277. st. 2. te pripreme obuhvaćaju:

prethodno ispitivanje tužbe, dostavu tužbe tuženiku na odgovor, održavanje pripremnog ročišta i zaključenje prethodnog postupka. Ovi podstadiji čine tzv. prethodni postupak.

Po neizmijenjenom čl. 277. st. 3. ZPP-a u tijeku pripremanja glavne rasprave stranke mogu upućivati podneske u kojima će navesti činjenice koje treba utvrditi i dokaze čije će izvođenje predložiti u skladu sa zakonom.

12.2. Prethodno ispitivanje tužbe

Ovaj podstadij ne sadrži bitne izmjene u odnosu na dosadašnje zakonske odredbe. Sud ispituje postojanje postupovnih pretpostavki za vođenje postupka, urednost tužbe kao podneska, nadležnost suda (međunarodnu, apsolutnu, stvarnu), stranačku i parničnu sposobnost, moguće razloge izuzeća i sl.

U neizmijenjenom čl. 280. ZPP-a određeno je da je nakon prethodnog ispitivanja tužbe sud ovlašten donositi rješenje iz čl. 278. Zakona, ako nije riječ o pitanjima o kojima se po prirodi stvari ili prema odredbama Zakona odluka može donijeti u daljnjem tijeku postupka.

Novelom je dopunjen čl. 282. st. 1. ZPP-a, te sudac nakon prethodnog ispitivanja tužbe donosi rješenje kojom se tužba odbacuje, ako utvrdi da rješavanje o tužbenom zahtjevu ne ide u sudsku nadležnost (čl. 16.) ili da je tužba podnesena nepravovremeno, ako je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe i ako prije podnošenja tužbe nije proveden zakonom predviđen postupak mirnog ili drugačijeg ostvarivanja prava, a Zakonom je propisano da će se u tom slučaju tužba odbaciti (čl. 53. ZID ZPP-a).

12.3. Odgovor na tužbu

Novela je u kontekstu prethodnog postupka i postupovnih radnji vezanih za održavanje pripremnog ročišta bitno reformirala institut odgovora na tužbu, jer ovaj podstadij ima sasvim drugi značaj.

U neizmijenjenom čl. 284. st. 1. ZPP-a je određeno da ako sud smatra da se na temelju tužbe može dalje postupati naredit će da se primjerak tužbe dostavi tuženiku radi podnošenja pisanog odgovora na tužbu.

Sud je dužan u pozivu upozoriti tuženika na pravne posljedice davanja odgovora na tužbu. U dopunjenom čl. 284. st. 2. (ZID ZPP-a čl. 54. st. 1.) sud može iznimno, ako to zahtijevaju posebne okolnosti pojedinog slučaja, a osobito ako je to potrebno radi odlučivanja o prijedlogu za određivanje privremenih mjera, odmah zakazati ročište i narediti da se primjerak tužbe dostavi tuženiku.

U čl. 54. st. 2. ZID ZPP-a dopunjen je čl. 284. sa novim stavcima 3., 4. i 5.

U čl. 284. st. 3. ZPP je određeno da će sud u pozivu radi davanja odgovora na tužbu pozvati tuženika da već u odgovoru na tužbu iznese sve bitne činjenice i predloži sve dokaze kojima pobija navode i dokaze protivnika, te će upozoriti stranke da se nakon zaključenja prethodnog postupka ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi osim u slučaju iz čl. 299. stavka 2. ovog Zakona.

Uz pozivu za dostavu odgovora na tužbu sud će **uvijek odrediti i pripremno ročište**, te upozoriti stranke da će se na tom ročištu, ako za to budu ispunjeni uvjeti, zaključiti prethodni postupak i provesti glavna rasprava. **Taj će se poziv dostaviti i tužitelju.**

Iznimno sud može odmah zakazati pripremno ročište i narediti da se primjerak tužbe dostavi tuženiku na odgovor (čl. 284/2 ZPP-a).

U čl. 284. st. 5. ZPP-a je određeno da ako je udovoljeno uvjetima za donošenje presude bez održavanja rasprave iz čl.332.a Zakona ili presude zbog ogluhe iz čl. 331.b Zakona, sud neće održati pripremno ročište, nego će strankama dostaviti pisani otpravak presude.

U neizmijenjenom čl. 285. st. 1. ZPP je određeno da se u odgovoru na tužbu tuženik može očitovati o zahtjevima i navodima tužbe, te predložiti dokaze kojima potkrepljuje te navode. Uz odgovor na tužbu, tuženik je dužan priložiti isprave na koje se poziva.

Dakle, odgovor na tužbu je podnesak kojim tuženik iznosi svoju obranu. Tuženik može osporiti pojedine tvrdnje iz tužbe, ukazati na nepostojanje nekih postupovnih pretpostavki, iznositi činjenice, predlagati dokaze u svezi utvrđenja postojanja činjenica.

Nakon primitka tužbe na odgovor tuženik će prema specifičnosti slučaja odrediti postupovnu taktiku.⁸

Tuženik može:

- ostati pasivan, a što može dovesti do presude zbog ogluhe;
- priznati tužbeni zahtjev;
- podnijeti samo postupovne prigovore u odnosu na dopustivost tužbe;
- samo poreći osnovanost tužbe i tužbenog zahtjeva i spriječiti donošenje presude zbog ogluhe i tek u podstadiju pripremnog ročišta eventualno dopuniti svoje navode;
- poreći postojanje činjenica koje su konstitutivne za pravo na kojem se osniva tužbeni zahtjev;
- pozvati se na činjenice impeditivnog, ekstintivnog i eliminatornog karaktera, a za koje tuženik nosi teret tvrdnje i teret dokazivanja.

Ovime, naravno, nismo naveli sve mogućnosti postupovnog držanja tuženika u parnici.

Svoje prigovore materijalno pravne naravi tuženik može isticati i u vidu protutužbenog zahtjeva.

⁸ Rosenberg, Schwab, Gottwald, 16. izdanje, 2004., str. 676.-678.

Iz odgovora na tužbu sud crpi informaciju o nedostacima koji stoje na putu raspravljanju, a već može utvrditi koje su činjenice među strankama sporne.

12.3.1. Rok za podnošenje odgovora na tužbu

Čl. 55. izmijenjen je čl. 285. st. 2. ZPP-a izmjenom roka za podnošenje odgovora na tužbu koji je do sada bio od 15-30 dana, a po Noveli je od **30-45 dana**.

U postupku iz radnih odnosa rok odgovora na tužbu je osam dana.

Ovom izmjenom osigurava se tuženiku razumno vrijeme za pripremu, te osigurava koncentracija samog postupka i prikupljanje postupovne građe, a koja će biti osnova za izvođenje dokaza na pripremnom ročištu, koje se obvezno održava prije glavne rasprave.

U neizmijenjenom čl. 285. st. 5. ZPP-a je određeno da nakon što primi odgovor na tužbu sud može donositi sva rješenja koja može donositi u tijeku prethodnog ispitivanja tužbe.

ZPP ne sadrži odredbu da se odgovor na tužbu mora dostaviti tužitelju. I bez ove zakonske obveze, sud će, u pravilu, dostaviti tužitelju po mogućnosti prije pripremnog ročišta tuženikov odgovor na tužbu.

12.4. Upuštanje tuženika u raspravljanje

Kad je u zakonu predviđeno da stranka može staviti određeni prigovor ili poduzeti kakvu drugu parničnu radnju dok se tuženik ne upusti u raspravljanje u glavnoj stvari, takav prigovor odnosno prijedlog stranka može staviti odnosno poduzeti drugu parničnu radnju, sve dok tuženik nije podnio odgovor na tužbu, a ako tužba nije dostavljena tuženiku radi podnošenja pismenog odgovora na tužbu, sve dok tuženik na pripremnom ročištu ne iznese svoj odgovor na tužbu, osim ako zakonom nije drugačije predviđeno (čl. 288. a st. 5. ZPP-a).

Po noveliranom čl. 210. st. 1. ZPP-a imenovanje prethodnika kao specifičan oblik obavještanja treće osobe o parnici radi zasnivanja određenih postupovnih i građansko pravnih učinaka između tuženika i treće osobe moguće je **samo do upuštanja tuženika u raspravljanje o glavnoj stvari**.

12.5. Pripremno ročište

Pripremno ročište je obvezni središnji podstadij prethodnog postupka. Sudac u suradnji sa strankama treba otkloniti smetnje koje sprječavaju daljnje postupanje i srediti postupovnu građu koja se odnosi na predmet raspravljanja kako bi se glavna rasprava, po mogućnosti, zaključila na prvom ročištu.

Na pripremnom ročištu sudac može donijeti sve odluke postupovnog karaktera koje je mogao donijeti i prije toga, ali i neke odluke o tužbenom zahtjevu, presudu zbog izostanka, presudu na temelju priznanja, presudu na temelju odricanja, a može sklopiti i sudsku nagodbu.

U svezi spornih postupovnih pretpostavki sudac može izvesti dokaze.

Od stranaka se očekuje da obrazlože činjenice i dokazne prijedloge i da ih po potrebi dopune.

Budući da nakon zaključenja prethodnog postupka, u pravilu, nema više iznošenja novota, na strankama je teret iznošenja činjenica i teret dokazivanja u odnosu na sve raspoložive dokaze, pa i one koji samo eventualno mogu poslužiti po potrebi za utvrđenje postojanja odlučnih činjenica, ako se zato ukaže

potreba u daljnjem tijeku glavne rasprave, a što je bitno jednostavnije, nego dokazivati da nema krivnje što činjenice nisu iznijete i dokazi predloženi prije zaključenja prethodnog postupka.

Uspjeh u postupku će zavisi primarno od toga da li su na pripremnom ročištu iznesene sav postupovni materijal, koji je osnova za izvođenje dokaza na glavnoj raspravi.

Novela je prebacila na stranke formalni i materijalni rizik za uspjeh u postupku, zahtijevajući od njih svu postupovnu građu do okončanja pripremnog ročišta, ali istovremeno je to protivno načelu kontradiktornosti u primjeni raspravne metode, jer ograničava stranke u mogućnosti realizacije postupovnih prava i u postupovnim aktivnostima koje proizlaze iz tereta tvrdnje i dokazivanja u postupku na glavnoj raspravi.

12.5.1. Pretpostavke održavanja pripremnog ročišta

Ako s pripremnog ročišta neopravdano izostanu obje stranke smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu i primjenjuju se pravila kao na ročištu za glavnu raspravu, pa upućujemo na navedena pravila i njihova objašnjenja.

Ako na pripremo ročište ne dođe tužitelj ili ne dođe tuženik, a nema uvjeta za donošenje presude zbog izostanka sud će raspravljati s prisutnom strankom.

Ako ocijeni da je to potrebno sud može odgoditi pripremo ročište (čl. 291. st. 2. ZPP).

U rješenju o odgodi pripremnog ročišta sud će odmah zakazati novo pripremo ročište (čl. 291. st. 3. ZPP).

Pripremo ročište može se odgoditi **samo jednom** (čl. 291. st. 4. ZPP).

ZPP ne sadrži odredbe ako sud odgodi pripremo ročište dvaput ili više puta.

Na pripremnom ročištu, najprije, se raspravlja o pitanjima koja se odnose na smetnje za daljnji tijek postupka, bilo da je sud nakon ispitivanja tužbe odgodio rješavanje tih pitanja, bilo da su ona pokrenuta u odgovoru na tužbu ili na pripremnom ročištu.

O tim se pitanjima mogu na pripremnom ročištu izvoditi dokazi kada je to potrebno (čl. 288. st. 1. ZPP).

Sud osim rješenja koja je ovlašten donositi nakon prethodnog ispitivanja tužbe na pripremnom ročištu donosi i rješenje o odbacivanju tužbe, ako utvrdi da o tužbenom zahtjevu već teče parnica, da je stvar pravomoćno presuđena, da je u predmetu spora sklopljena sudska nagodba ili da ne postoji pravni interes tužitelja za podnošenje tužbe na utvrđenje (čl. 288. st. 2. ZPP).

Ako sud ne prihvati prigovor da postoje smetnje za daljnje vođenje postupka nastaviti će s raspravljanjem, a odluku o prigovoru donijet će zajedno sa odlukom o glavnoj stvari.

Sud na pripremnom ročištu ima u pogledu upravljanja postupkom sva ovlaštenja koja ima na ročištu za glavnu raspravu (čl. 288. st. 4. ZPP).

Novim čl. 288a (čl. 59. ZID ZPP) date su postupovne ovlasti sucu na pripremnom ročištu koje su prije bile predviđene za glavnu raspravu.

Pripremo ročište počinje izlaganjem tužbe, a nakon toga tuženik odgovara na navode tužbe.

U daljnjem tijeku pripremnog ročišta raspravlja se o prijedlozima stranaka, činjeničnim navodima kojima stranka obrazlaže svoje prijedloge odnosno pobijaju prijedloge protivnika, a i o dokazima predloženim s njihove strane (čl. 292. st. 2. ZPP).

12.5.2. Upozorenje na mirno rješenje spora

Sud će tijekom pripremnog ročišta strankama predložiti da spor riješe u postupku mirenja, odnosno upozoriti stranke na mogućnost sudske nagodbe (čl. 288a st. 1. ZPP). Člancima 28., 29. i 30. ZID ZPP-a dopunjene su prijašnje odredbe ZPP-a o postupku mirenja.

Medijacija je najkraći i najsigurniji put do pravne zaštite i može se očekivati da će biti znatno zastupljenija nego do sada, s obzirom na reducirani dokazni postupak s nizom ograničenja procesnih ovlasti i prekluzija.

Postupak mirenja utemeljen je na načelima dispozitivnosti i stranačke autonomije, dobrovoljnosti, koncesualnosti, neformalnosti i povjerljivosti postupka. U buduću će sigurno doći do jačanja alternativnih metoda rješavanja sporova, cilj kojih je povećanje kvalitete pravne zaštite povrijeđenih ili ugroženih subjektivnih prava, ali i rasterećenje sudova.

Naravno, da parnične stranke mogu mirno spor riješiti i u parnici sklapanjem sudske nagodbe ili u postupku mirenja sukladno Zakonu o mirenju.

12.5.3. Otvoreno pravosuđenje

Sud će postavljanjem pitanja i na drugi način nastojati da se tijekom pripremnog ročišta iznesu sve odlučne činjenice, da se dopune nepotpuni navodi stranaka o važnim činjenicama, da se označe ili dopune dokazna sredstva koja se odnose na navode stranaka i uopće da se daju sva razjašnjenja potrebna za utvrđivanje činjeničnog stanja važnog za odluku, a ako je to potrebno radi ostvarivanja tog cilja, sud će sa strankama razmotriti i pravna pitanja spora (čl. 288. st. 2. ZPP-a).

Načelo otvorenog pravosuđenja dobilo je izuzetno na značenju, zbog ograničenja u iznošenju novota do zaključenja prethodnog postupka. Otvoreno pravosuđenje predmnijeva otvoreno raspravljanje o svim činjeničnim i pravnim pitanjima i dužnost je suda, da primjenjujući materijalno pravo po službenoj dužnosti, potiče stranke na iznošenje činjenica koje smatra bitnim, a koje stranke nisu iznijele, kako bi osigurao zakonski okvir za izvođenje dokaza na glavnoj raspravi radi donošenja pravilne i zakonite odluke. Bez predodžbe o pravnoj normi na pripremnom ročištu sudac i stranke ne vide u šumi drvo.

Neovisno od prigovora na načelo otvorenog pravosuđenja, u odnosu na dominantnu primjenu raspravne metode, s obzirom na koncentraciju postupka, otvorenim raspravljanjem stranke umanjuju mogućnost donošenja iznenađujuće presude.

Sudac treba razmotriti pravna pitanja spora ne samo u mjeri u kojoj je to potrebno kako bi se stranke potakle na davanje razjašnjenja u vezi s odlučnim činjenicama, kako navodi Zakon, nego u okviru savjesnog upravljanja pripremnim ročištem treba otvoreno priopćiti strankama svoje radne teze o primjeni pravne norme i o činjeničnim i pravnim pitanjima, kako ih on vidi. Otvoreno raspravljanje na pripremnom ročištu neće dovesti u pitanje pravo na nezavisnog suca, jer je borba ravnopravnih stranaka rezervirana za izvođenje dokaza na glavnoj raspravi pred nezavisnim sucem.

Otvoreno raspravljanje olakšava sudu da ocijeni koje su činjenice nesporne, opće poznate, obuhvaćene zakonskim presumpcijama, a koje su sporne i kojim dokaznim sredstvima treba provjeriti njihovo postojanje.

Ako stranka ili zakonski zastupnik nije u stanju jasno odrediti i izjasniti se o predmetu spora koji se raspravlja, a nema punomoćnika, sud će ga upozoriti na potrebu da uzme punomoćnika, ako nisu u pitanju osobe koje sud ne smije upozoriti.

Ako stranka ne može odmah uzeti punomoćnika, sud će na njezin prijedlog odgoditi ročište.

12.5.4. Rješenje o izvođenju dokaza

Kada utvrdi da ne postoje smetnje za daljnje vođenje postupka, sud prema rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu donosi rješenje koji će se dokazi izvesti na glasnoj raspravi (čl. 289. noveliranog ZPP-a).

Predložene dokaze koje sud ne smatra važnim, sud će odbiti i u rješenju naznačiti razlog odbijanja (čl. 292. st. 4. noveliranog ZPP-a).

Protiv rješenja kojim se određuje ili odbija izvođenje dokaza nije dopuštena posebna žalba (čl. 292. st. 5. noveliranog ZPP-a).

Sud nije u danjem tijeku parnice vezan za svoje prijašnje rješenje o izvođenju dokaza (čl. 292. st. 6. noveliranog ZPP).

Sud je vezan samo iznesenim činjenicama, a dokazivanje ima za cilj izvođenje zaključka o istinitosti iznesenih tvrdnji o postojanju ili nepostojanju činjenica.

12.5.5. Provedbeno praktični učinci normativnog uređenja pripremnog ročišta

Pripreme suca i stranaka su odlučne za ostvarenje zakonskog cilja pripremnog ročišta u funkciji pripreme za izvođenje dokaza na glavnoj raspravi, radi koncentriranog raspravljanja bez odugovlačenja glavne rasprave zbog izvođenja nepotrebnih dokaza, koji nisu od koristi za pravilno i zakonito okončanje postupka.

Premda je na stranke prebačen teret i rizik za sav postupovni materijal, sudac donosi odluku i njegova priprema je bitna za donošenje pravilne i zakonite odluke, jer slaba i površna priprema rezultira različitim postupovnim pogreškama.

Način pripreme pripremnog ročišta je specifičan u odnosu na predmet spora, jer svaki predmet zahtijeva specifičan pristup. Znanje i iskustvo suca je od velike pomoći. Priprema obuhvaća i stručna pitanja. Bitno je na osnovi tužbe i odgovora na tužbu i radnih hipoteza suca utvrditi pravnu normu koja se primjenjuje na konkretni tužbeni zahtjev koji određuje predmet i okvir raspravljanja. Od pravilnog izbora pravne norme ovisi koje su činjenice odlučne za njenu primjenu.

Da bi sudac došao do ove spoznaje, mora prije pripremnog ročišta iz tužbe i odgovora na tužbu utvrditi koja pravna norma hipotetički dolazi u primjenu i sva činjenična i pravna pitanja otvoreno raspraviti sa strankama na pripremnom ročištu i definirati odlučne činjenice i dokaze o kojima će se na glavnoj raspravi provjeriti njihovo postojanje, a sve to uz ravnopravno kontradiktorno raspravljanje sa strankama u kojem raspravljanju sudac ima koordinirajuću ulogu, a u otvorenom raspravljanju su sudac i stranke postupovni partneri na zajedničkom zadatku.

Prethodne novele u odnosu na ova pitanja nisu bile na kvalitetnoj razini, pa smatramo da valja **modificirati sudski paternalizam** i umjesto toga u primjeni postupovnih pravila razviti kooperativno svestrano raspravljanje predmeta spora, što je jedini način da stranke izbjegnju iznenađenja, a sucu je osnova za pravednu i zakonitu odluku.

Ovakav **postupovni aktivizam** omogućio bi i sudu i strankama, osobito, njihovim kvalificiranim punomoćnicima, potpuni konkretni uvid u sve bitne čimbenike tijeka postupka od pripremnog ročišta, dokaznog postupka na glavnoj raspravi i sve do zaključenja glavne rasprave.

Tako na prvi pogled ozbiljno ograničene postupovne ovlasti postupovnih subjekata i prekluzije, u lojalnom kooperativnom raspravljanju predmeta spora, ipak, mogu biti valjani okvir za brzo i kvalitetno vođenje postupka u cilju donošenja zakonite odluke.

Na putu novog sudačkog i stranačkog aktivizma u ostvarenju zajedničkog cilja postoji puno Scila i Haribdi, ali ključnu ulogu u svemu ima savjesni i odgovorni sudac, koji u slučaju stručnog i profesionalnog pristupa, bez obzira kakva će biti odluka, neće razočarati stranke, pa ni u slučaju kada odluka za stranku bude nepovoljna.

Glavna rasprava će se moći provesti samo na jednom ročištu ako je, doista, dobro sve pripremljeno na pripremnom ročištu.

Odgađanje pripremnog ročišta ne bi smjelo biti iznimka, ako je to potrebno u kvalitetnoj pripremi ročišta za glavnu raspravu, jer su pravila o ubrzanju postupka donesena da se spriječi odugovlačenje postupka, ali ne u cilju ograničenja provjere istinitosti tvrdnji stanaka o postojanju odlučnih činjenica.

Do odgađanja pripremnog ročišta, na kratki rok, može doći i povodom zahtjeva stranke da joj se omogućí očitovanje na iznesene činjenice i predložene dokaze protivne stranke, koje su iznesene tek na pripremnom ročištu, ali i povodom pravilnih pravnih stajališta suda u odnosu na činjenična i pravna pitanja, pa i na osnovi sporazuma stranaka.

Na strankama je veliki teret i odgovornost da se do okončanja pripremnog ročišta sudu preda cjelokupni postupovni materijal, što od stranaka i njihovih punomoćnika zahtijeva svestrani angažman, jer se propusti teško mogu kasnije popraviti. Tužitelj je objektivno u prednosti pred tuženikom, jer se neograničeno vrijeme može pripremati za podnošenje tužbe, a tuženik je limitiran rokom za odgovor na tužbu i određenim pripremnim ročištem. Stranke će zbog ograničenja u iznošenju novota primijeniti iskustva iz povijesnog **načela eventualnosti**, koje je u funkciji koncentracije raspravljanja, a koje je u dosadašnjem uređenju postupka imalo malo značenje, a sada propisivanjem prekluzija, ponovno se afirmira.

Koncentracija postupovne građe na pripremnom ročištu do zaključenja prethodnog postupka zahtijeva, poglavito, od profesionalnih punomoćnika, da razmisle o potrebi isticanja više tužbenih zahtjeva jednom tužbom (čl. 188. ZPP-a), i spajanje više parnica, kad za to postoje pretpostavke, o podnošenju protutužbe ili o potrebi podnošenja incidentalne tužbe za utvrđenje.

12.6. Zaključenje prethodnog postupka i zakazivanje ročišta za glavnu raspravu

Nakon okončanja pripremnog ročišta sud će rješenjem zaključiti prethodni postupak (čl. 292. st. 7. ZPP).

Ako ocijeni da je, s obzirom na okolnosti slučaja moguće, sud može na pripremnom ročištu zaključiti prethodni postupak i na istom ročištu održati glavnu raspravu (čl. 292. st. 8. ZPP-a).

Do zaključenja prethodnog postupka stranke mogu iznositi novote, pa će se tako, po mišljenju predlagatelja postići koncentracija i ubrzanje postupka, te uspostavljanje postupovne discipline stranaka. Samo do zaključenja prethodnog postupka može se: podnijeti protutužba, preinačiti tužba, istaknuti prigovor radi prebijanja, a materijalnoopravni prigovori mogu se isticati i nakon toga, ali se radi njihovog opravdanja ne mogu iznositi nove činjenice, niti se mogu predlagati novi dokazi, osim u slučaju iz čl. 299. st. 2. Zakona.

Ročište za glavnu raspravu sud određuje u rješenju o zaključenju prethodnog postupka (čl. 293/1 ZPP-a).

Institut zaključenja prethodnog postupka neće se primijeniti u posebnim parničnim postupcima u kojim ase odredbe ZPP-a primjenjuju supsidijarno (Posebni parnični postupak na osnovi obiteljskog zakona i zakona o radu).

Nakon što sud drugog stupnja ukine prvostupanjsku presudu i vrati predmet na ponovni postupak, prvostupanjski sud je dužan provesti novi prethodni postupak (čl. 377/1 ZPP-a).

12.6.1. Podnošenje protutužbe

Protutužba je tužba tuženika protiv tužitelja iz parnice.

Novela dopunjuje čl. 189. st. 1. ZPP-a tako da će se protutužba moći podnijeti **do zaključenja prethodnog postupka**, a ne kao do sada do zaključenja glavne rasprave.

12.6.2. Objektivna preinaka tužbe

Tužba se smatra preinačenom kad se u njoj izmjene neki od njenih bitnih elemenata, tako da preinačena tužba nije identična s onom prvotnom.

U čl. 32. ZPP-a određeno je da se tužba može preinačiti samo do zaključenja prethodnog postupka, a ne kao do sada do zaključenja glavne rasprave.

Ova odredba trpi racionalne prigovore, jer upravo na osnovi izvođenja dokaza na glavnoj raspravi dolazi do potrebe za preinakom tužbe, pa zbog nemogućnosti preinake tužbe, postojat će potreba podnošenja nove tužbe.

Novokreirani st. 7. čl. 190. ZPP-a koji otvara mnoge dvojbe i kontraverze, a glasi:

„ako je tužba preinačena na ročištu na koje tuženik koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda, sud neće odgoditi ročište, već će o preinaci odlučiti neovisno o tome što se tuženik nije izjasnio o preinaci.“

U dosadašnjem uređenju ako je tužba preinačena na ročištu na kojem tuženik nije prisutan, sud će odgoditi ročište i dostaviti tuženiku prijepis zapisnika s tog ročišta.

Ako bi sud na pripremnom ročištu zaključio prethodni postupak i na istom ročištu održao glavnu raspravu (čl. 292. st. 8. noveliranog ZPP-a), moguće je da sud odluči povodom preinačenog tužbenog zahtjeva o kojem tuženik nema nikakvog saznanja.

Nedostavljanje preinačene tužbe tuženiku protivno je Ustavu i konvencijskom pravu u odnosu na postupovna jamstva pravičnog i kontradiktornog postupka i ovo je u dosadašnjem uređenju bila apsolutna bitna povreda odredaba ZPP-a.

12.6.3. Subjektivna preinaka tužbe

Preinaka tužbe u subjektivnom smislu postoji ako tužitelj umjesto prvotno tuženoga tuži drugu osobu. Za ovu preinaku potreban je pristanak novog tuženika, kao i dotadašnjeg tuženika koji se je već upustio u raspravljanje.

Čl. 33. ZID ZPP-a izmijenjen je čl. 129. st. 1. u odnosu na subjektivnu preinaku tužbe, jer je po sadašnjem uređenju tužitelj mogao sve do zaključenja glavne rasprave svoju tužbu preinačiti, tako da umjesto prvobitnog tuženika, tuži drugu osobu, dok će po noveliranoj odredbi to biti ubuduće moguće samo do zaključenja prethodnog postupka.

13. GLAVNA RASPRAVA

Po dosadašnjem uređenju glavna rasprava činila je jedinstvenu cjelinu, bez obzira na broj ročišta i stranke su od otvaranja do zaključenja rasprave mogle iznositi nove činjenice i nove dokaze i prigovore, uz pravne posljedice određene u čl. 299. st. 2. ZPP-a.

Rasprava je trajala sve dok sudac, odnosno vijeće, nisu smatrali da je stvar dovoljno razjašnjena i da se može pristupiti donošenju konačne odluke.

13.1. Glavna rasprava po Noveli

Ročište za glavnu raspravu sud zakazuje u rješenju o zaključenju prethodnog postupka, ako nije odlučio na pripremnom ročištu zaključiti prethodni postupak i na istom ročištu održati glavnu raspravu (Izmijenjeni čl. 293. ZPP-a).

Sud u pravilu zakazuje jedno ročište za glavnu raspravu radi izvođenja svih dokaza koje je odlučio izvesti.

Sud će na ročište pozvati stranke, svjedoke i vještake koje je odlučio pozvati na glavnu raspravu.

Ako s ročišta na glavnoj raspravi izostane tužitelj i ako na ročište ne dođe tuženik, a uredno su pozvani, rasprava će se održati s prisutnom strankom.

Noveliranim čl. 297. ZPP-a na prvom ročištu za glavnu raspravu sud će upoznati stranke s tijekom i rezultatima pripremnog ročišta.

U daljnjem tijeku rasprave izvoditi će se dokazi i raspravljati o rezultatima njihova izvođenja. Stranke mogu iznositi i svoja pravna shvaćanja koja se odnose na predmet spora.

Glavna rasprava ne smije izgubiti na značaju, jer je logično i dalje središnji stadij parničnog postupka, iako bi se iz novog uređenja organizacije prvostupanjskog postupka moglo zaključiti da je svedena samo na izvođenje dokaza.

Glavna rasprava započinje na način da sudac upozna stranke s tijekom pripremnog ročišta, ali je logično da stranke mogu dopuniti izlaganje suca i na taj način posredno raspravljati o pitanjima koja su rezervirana samo za pripremno ročište.

Dokazi se izvode uz primjenu načela: usmenosti, neposrednosti, javnosti, kontradiktornosti, materijalnog i formalnog upravljanja raspravom od strane suca, jedinstva glavne rasprave i koncentracije postupka.

Materijalno upravljanje raspravom sudac mora podijeliti sa strankama da se na najsvrsishodniji način raspravi predmet spora.

Jedinstvo glavne rasprave je narušeno, jer stranke ne mogu iznositi nove činjenice i dokaze, ali kontradiktorno raspravljanje primjenom raspravne metode predmnijeva aktivno sudjelovanje stranaka prilikom izvođenja dokaza, postavljanje pitanja, pregled isprava i predmeta očevida, te raspravljanje o rezultatima dokazivanja, što logično uključuje kad je to nužno i iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza na već iznesene ili novo iznesene činjenice.

Pravila o konkretnom teretu dokazivanja tijekom izvođenja dokaza su sastavni dio unutarnje logike rasprave, a cilj dokazivanja s aspekta stranaka je da sud formira uvjerenje o činjenicama koje su za njih povoljne. Sud ne može zaključiti dokazni postupak dok god na osnovi stranačkog prezentiranja postupovnog materijala ima razloga provjeravati istinitost tvrdnji o postojanju ili ne postojanju činjenica, radi izvođenja zaključka o njihovoj egzistenciji.

Standard dokaza kojem sud treba težiti i dalje je izvjesnost, iako će postupovna ograničenja objektivno sniziti standard dokaza na pretežnu vjerojatnost o postojanju ili nepostojanju odlučnih činjenica i njihovom sadržaju.

I dalje će postojati potreba da se odgodi ročište za glavnu raspravu zbog izvođenja dokaza koji se nisu mogli izvesti na ročištu na glavnoj raspravi (opravdani nedolazak svjedoka, nemogućnost da se do ročišta pribave neka dokazna sredstva, opravdana spriječenost punomoćnika i stranaka kada je njihovo sudjelovanje nužno, a stranke se mogu i sporazumjeti i o odgodi ročišta za glavnu raspravu).

Sud će i dalje moći ponovno otvoriti zaključenu raspravu kad je potrebno dopuniti postupak ili raspraviti neka važna pitanja.

Prije nego je predmet zreo za odlučivanje, tako da se može donijeti konačna odluka, nema mjesta za zaključenje rasprave.

U slučaju sumnje kako postupiti u upravljanju parnicom valja dati prednost unutarnjoj logici glavne rasprave i primjeni raspravne metode (*ratio iuris*).

Ako drugostupanjski sud uvaži žalbu i predmet vrati na ponovno suđenje, prvostupanjski sud je dužan provesti novi prethodni postupak, iako za to budu ispunjeni uvjeti novu glavnu raspravu (čl. 377. st. 1. noveliranog ZPP-a).

Prvostupanjski sud je dužan izvesti sve parnične radnje, raspraviti sva sporna pitanja na koja je upozorio drugostupanjski sud u svom rješenju (čl. 377. st.2. noveliranog ZPP-a).

13.1.1. Predmnijeva o povlačenju tužbe

Ako s ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu obje stranke ili ako dođu na ročište, ali se neće upustiti u raspravljanje, ili se udalje s ročišta, smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu.

Neopravdani izostanak je širi pojam od neuredne dostave. Kada stranka prije početka rasprave opravda izostanak valjanim razlozima koji je sprečavaju u da pristupi na ročište i predloži odgodu ročišta, ispunjene su pretpostavke za odgodu ročišta.

Neupuštanje u raspravljanje pretpostavlja voljnu dispoziciju stranke. Udaljenje s ročišta predmnijeva namjernu radnju stranke, a da bi se uz nju vezala predmnijeva o povlačenju tužbe.

Predmnijeva povlačenja tužbe je neoboriva činjenica kojom se predmnijeva da je nastupila pravna posljedica povlačenja tužbe, a ne da je tužitelj dao izjavu da povlači tužbu, s kojom bi se tuženik tek trebao usuglasiti, da bi došao do te pravne posljedice.

Međutim, da bi se takva predmnijeva mogla izvesti obje stranke moraju izostati iz neopravdanog razloga. **Neopravdani izostanak je baza predmnijeve iz koje se izvodi predmnijevana činjenica o povlačenju tužbe.** Prilikom podnošenja prijedloga za povrat u prijašnje stanje ne osporava se predmnijevana činjenica, jer stranka nije dala izjavu o povlačenju, nego bazu predmnijeve i dokazuju razlozi opravdanog izostanka.

Ovo ima šire značenje, jer tužba se smatra povučenom kad je na raspravu došla osoba bez punomoći.

Protiv rješenja kojim se utvrđuje da je tužba presumirano povučena tužitelj, u slučaju opravdanog izostanka s ročišta, može podnijeti prijedlog radi povrata u prijašnje stanje.

Povrat bi mogao zahtijevati i tuženik, koji da nije izostao, predložio bi da se ročište održi u odsutnosti tužitelja i tako ishodio meritorno okončanje postupka.

Da je prisutan samo tuženik na raspravi i predloži da se ročište održi u odsutnosti tužitelja, to će se samo s njim obaviti rasprava.

U slučaju nastupanja pravnih posljedica povlačenja tužbe, tuženik bi imao pravo na naknadu troškova postupka.

13.2. Ograničenje u iznošenju novih činjenica i dokaza

Stranke mogu tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogli iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka (čl. 299. st. 2. Noveliraog ZPP-a).

Nove činjenice i nove dokaze koje su stranke iznijele, odnosno predložile tijekom glavne rasprave, protivno navedenoj odredbi, sud neće uzeti u obzir (čl. 299. st. 3. Noveliraog ZPP-a).

Ograničenje prava parničnih stranaka na iznošenje novih činjenica i novih dokaza postoje kontroverze, jer se prelamaju i suprotstavljaju pojedina osnovna načela parničnog postupka. Uz pravo iznošenja novota vezano je ostvarivanje načela traženja istine, načela saslušanja stranaka i u funkciji je učinkovite primjene raspravne metode, a sve to radi donošenja pravilne i zakonite odluke, a ograničenja tog prava pozitivno djeluje na koncentraciju i ubrzanje postupka i jača postupovnu disciplinu.

Novela daje očitu prednost koncentraciji postupka postupovnoj disciplini i ubrzanju postupka i to toliko radikalno, da dovodi u pitanje i pravično postupanje, pa samim time i pravičnu odluku, osim ako će zakonska ograničenja omekšati sudska praksa u cilju da se na glavnoj raspravi svestrano razmotri predmet spora.

I po sadašnjem uređenju iznesene činjenice i dokaze koji su bili u funkciji odugovlačenja postupka sud je morao odbiti.

Kada će stranke na glavnoj raspravi iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze uz obrazloženje da ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka u okviru glavne rasprave, otvorit će se poseban incidentalni postupak u okviru kojeg će se izvoditi dokazi u odnosu na utvrđenje odsutnosti krivnje za nepravovremeno iznošenje novota.

Budući da je u pitanju primjena postupovnog prava, dovoljno je činjenice o odsutnosti krivnje učiniti vjerojatnim, pa će biti dovoljno da sud dođe do uvjerenja da je vjerojatno da nema krivnje stranke za nepravovremeno iznošenje novota. To će biti u slučaju kada ima više argumenata koji govore u prilog odsustva krivnje.

U ovom incidentalnom postupku odsustvo krivnje može se utvrđivati svim dokaznim sredstvima određenim u ZPP-a i smatramo da nema razloga za isključenje bilo kojeg dokaznog sredstva.

Strankama će biti dovoljno da dokažu da nisu znale za činjenice i dokaze i da im se neznanje ne može kvalificirati kao skrivljeni propust ili da objektivno nisu bile u mogućnosti pribaviti informacije za iznošenje činjenica ili izvođenje dokaza do zaključenja prethodnog postupka. Odsustvo krivnje može slijediti i iz tijeka glavne rasprave.

Obzirom na primjenu raspravne metode, iako to zakonom nije posebno određeno, stranke se mogu na glavnoj raspravi usuglasiti o novotama i o potrebi da se o njima raspravi u tijeku glavne rasprave.

14. Kontradiktornost glavne rasprave

Koncentracija raspravljanja da bi se rasprava dovršila na jednom ročištu logički ne isključuje raspravljanje među strankama u kojem stranke očituju svoje oprečne stavove i zahtjeve o načinu rješenja spora, a što, po prirodi stvari, predmnijeva iznošenje novota, jer je to sastavni dio unutarnje logike glavne rasprave. Zakonodavac je propustio normativno urediti sudski i stranački aktivizam u

interesu zajedničkog lojalnog raspravljanja predmeta spora, ali to ne sprječava sud i stranke da to i praktikiraju. Sudski paternalizam protivan je raspravnom načelu, pa je logično omogućiti strankama i aktivniju ulogu u materijalnom upravljanju parnicom. Izvođenje dokaza ispitivanjem svjedoka i vještaka valjalo bi prepustiti strankama, odnosno njihovim punomoćnicima, a sudu prepustiti po završetku stranačkog ispitivanja postavljanje pitanja radi pojašnjenja odlučnih činjenica, jer sud odlučuje o dokazanosti odlučnih činjenica.

Ima postupaka u kojima stranke ostaju pri činjeničnim tvrdnjama i dokaznim prijedlozima iz tužbe i odgovora na tužbu i nemaju daljnjih dokaznih prijedloga, pa postupci traju kratko, a ima postupaka kojima je cilj samo donošenje kontumacijske presude. Međutim, vrlo često, u unutarnjem razvoju postupka nastaju nove okolnosti, osobito u složenim predmetima s puno raznovrsnih dokaznih sredstava, pa su stranke primorane upotrijebiti nova sredstva napada i obrane iznošenjem novota, izjašnjavajući se o parničnim radnjama protivnika moraju promijeniti svoje prvotno stajalište o činjeničnom i pravnom pitanju i nastoje snagu protivnikovih dokaza osporiti izvođenjem drugih dokaza. **Iz iskustva nedvojbeno slijedi da se ne može unaprijed predvidjeti dokazna snaga pojedinog dokaza za utvrđenje postojanja određene odlučne činjenice, nego je njegova dokazna snaga *questio facti*.** Zato ograničenje u iznošenju novota do zaključenja prethodnog postupka nije racionalno i protivno je unutarnjoj logici glavne rasprave.

Nemoguće je ponekad iznošenje novota podijeliti u dva odvojena poluvremena iste utakmice. Novela ne propisuje mogućnost iznošenja novota koje su posljedica unutarnjeg razvoja postupka, pa će stranke na osnovi radnih postupovnih hipoteza, radi umanjenja štetnih postupovnih posljedica, zbog ograničenja u iznošenju novota, iznijeti činjenice i predložiti dokaze koji eventualno budu potrebni. Niti praktikiranje uporabe postupovnog materijala po načelu eventualnosti, ako zatreba, ne može spriječiti razna iznenađenja u dokaznom postupku i iznošenje novota je česta potreba. Ove nepredviđene postupovne situacije daju sudu valjanu osnovu za izvođenje zaključka da nema krivnje stranaka kada novote nisu iznesene do okončanja pripremnog ročišta.

Incidentalni postupci u odnosu na dokazivanje odsustva krivnje mogu više opteretiti glavnu raspravu i odužiti postupak, nego da se zadrži pravo stranaka na *beneficium novorum* do zaključenja glavne rasprave.

Ograničenjem iznošenja novota do zaključenja prethodnog postupka ZPP je priznao da traži manji stupanj uvjerenja suca u odnosu na postojanje odlučnih činjenica, pa imamo manji stupanj dokazanosti od dosadašnjeg stupnja u okviru stranačke istine. Standard dokaza biti će faktično sveden na pretežnu vjerojatnost, a ne treba podcijeniti ni mogućnost donošenja odluka po slobodnoj ocjeni bez formiranog uvjerenja, što još više narušava pravnu sigurnost.

Nije problem u tome što stranačka istina ne mora odgovarati stvarnoj, nego što mi po ovako organiziranom postupku nemamo više ni stranačku istinu, zbog ograničenja dispozicija parničnih stranaka u iznošenju novota do zaključenja glavne rasprave.

Parnica je niz međusobno povezanih postupovnih radnji suda i stranaka u ostvarenju zajedničkog cilja stvaranja pretpostavki za pružanje pravne zaštite, a te su pretpostavke ispunjene tek kad se iz izvedenih raspoloživih dokaza može zaključiti o postojanju ili nepostojanju odlučnih činjenica, a u kojem postupovnom trenutku kontradiktornog raspravljanja na glavnoj raspravi je to moguće, može samo sud odlučiti slobodnom ocjenom dokaza bez zakonskih vremenskih ograničenja trajanja glavne rasprave. Nije problem u dva ili tri ročišta, nego je problem bio u dvadeset i više ročišta. Dobro pripremljena glavna rasprava, u pravilu, može biti zaključena na jednom ročištu.

14.1. Donošenje, objava, pismena izrada i dostava presude

ZID ZPP-a čl. 73. mijenja čl. 335. koji od stavka 4. do 10. određuje pretpostavke za donošenje, objavu i pisanu izradu i dostavu presude. Ovim odredbama radikalno su izmijenjene dosadašnje odredbe u cilju ubrzavanja postupka i postupovne discipline u odnosu na sud glede donošenja, objave i pismene izrade presude, ali i stranke u odnosu na dostavu presude.

Presuda se mora donijeti, objaviti, izraditi i uručiti, odnosno otpremiti najkasnije **u roku od 45 dana** od dana zaključenja glavne rasprave.

Ročište na kojem se presuda objavljuje sud je dužan zakazati na ročištu na kojem je glavna rasprava zaključena.

Ako jedna od stranaka nije prisustvovala ročištu na kojem je glavna rasprava zaključena, sud će je pismeno obavijestiti o ročištu na kojem se presuda objavljuje.

Ročište na kojem se presuda objavljuje održati će se neovisno o tome jesu li stranke o njemu uredno obaviještene, odnosno jesu li pristupile na to ročište. Strankama koje su uredno obaviještene o ročištu na kojem se presuda objavljuje **sud neće dostavljati presudu** prema odredbama Zakona o dostavi pismena.

Stranci koja je pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, sud će na ročištu uručiti ovjereni prijepis presude.

Ako stranka nije pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, a uredno je o ročištu obaviještena, **smatrat će se da je dostava presude obavljena onog dana kada je održano ročište** na kojem se presuda objavljuje. Ovo je neoboriva predmnijeva o izvršenoj dostavi sa danom zaključenja glavne rasprave, pa su odvjetnici dužni akceptirati ovu novotu kako ne bi propustili rokove koji teku od tog trenutka.

Ovjereni prijepis presude stranka može preuzeti u sudskoj zgradi.

Stranka koja nije bila uredno obaviještena o ročištu na kojem se presuda objavljuje, sud će presudu dostaviti prema odredbama Zakona o dostavi pismena.

Sud je dužan u pozivu za ročište na kojem se presuda objavljuje upozoriti stranke na navedene posljedice o dostavljanje presude prilikom objave.

Propisivanje jedinstvenog roka za donošenje, objavu i pismenu izradu presude je nesumnjivo opravdano, ali nedostavljanje presude uredno pozvanoj stranci, ipak, je problematično, jer se presuda osobno dostavlja samo ako stranka nije uredno obaviještena o objavi. **Rokovi za žalbu stranci koja je uredno obaviještena počinju teći prvog slijedećeg dana nakon objave.**

Smatramo da su ove odredbe o donošenju, objavi i pismenoj izradi i dostavi presude u funkciji ubrzanja postupka, jer smo u praksi bili svjedoci niza slučajeva u kojima smo na otpравke presuda čekali mjesecima, a iznimno i znatno duže. Ove odredbe stvorit će ozbiljne probleme odvjetnicima kada je u pitanju objavljivanje presuda na sudovima izvan sjedišta njihovih odvjetničkih ureda.

Sukladno potpunom redefiniranju instituta donošenja, objave, pismene izrade i dostave presude brisane su člancima 74., 75., 76. ZID ZPP-a dosadašnji čl. 336. st. 2. u cijelosti, čl. 337. i 337.a ZPP-a u odnosu na izradu presude, u cijelosti je zadržan čl. 338. ZPP, osim što je čl. 77. ZID ZPP dopunjen čl. 338. st. 2. ZPP u odnosu na obvezu navođenja osobnog identifikacijskog broja parničnih stranaka.

Zadržane su u cijelosti odredbe o dopunskoj presudi i ispravljanju presude (čl. 339. do 342. ZPP-a).

Ostale su neizmijenjene i odredbe o donošenju rješenja (čl. 343. do 346. ZPP), osim novo tehničke izmjene čl. 78. koji se odnosi na dosadašnji čl. 347. ZPP.

ZPP u novom čl. 335. nema odredbi o posljedicama ako sud ne donese, objavi, izradi i otpremi presudu u prekoračenju roka od 45 dana i kršenje ove odredbe je pitanje stegovne odgovornosti suca.

Suci će objektivno biti u mogućnosti i da bez povrede postupovnih pravila prekorače rok od 45 dana donošenjem rješenja o ponovnom otvaranju rasprave.

15. POSTULACIONA SPOSOBNOST

Polazeći od toga da se ova reforma ZPP-a temelji na ograničenjima postupovnih ovlasti s nizom prekluzija, smatramo da se postupak bez kvalificiranih punomoćnika neće moći uspješno odvijati. Stoga je propust zakonodavca ne propisivanje obveze zastupanja po kvalificiranim punomoćnicima, uvođenjem institucije postulacione sposobnosti, ako ne za sve parnične postupke barem po vrijednosnom kriteriju, ali je to ostavljeno za neku drugu priliku.

16. ŽALBA I DRUGOSTUPANJSKA RASPRAVA

U čl. 80. ZID ZPP-a dodan je čl. 366.a koji u st. 1. propisuje da se prvostupanjska odluka u povodu žalbe može ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje **najviše jedanput**.

Ova izmjena ima bitno šire implikacije na cijeli tijek cjelokupnog postupka od prvog dojma.

Međutim, ZPP ne sadrži odredbe koje bi regulirale slučaj ako sud, ipak, ukine presudu više od jedanput.

U čl. 366a. st. 2. propisuje da kad prvostupanjski sud nađe da bi prvostupanjsku presudu trebalo ukinuti nakon što je ona već jedanput ukinuta u povodu žalbe i predmet vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, prvostupanjski sud će sam provesti postupak uz **odgovarajuću primjenu** odredaba postupka pred prvostupanjskim sudom radi otklanjanja nedostataka zbog kojih bi prvostupanjsku odluku trebalo ponovo ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Dvije su grupe razloga zbog kojih je drugostupanjski sud dužan, odnosno ovlašten ukinuti povodom žalbe prvostupanjsku presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje:

1. sud je dužan to u pravilu učiniti ako utvrdi da je tijekom prvostupanjskog postupka počinjena koja bitna povreda odredaba parničnog postupka (čl. 369. ZPP-a);
2. da je činjenično stanje nepravilno utvrđeno (čl. 370. ZPP-a).⁹

U određenim slučajevima, usprkos postojanja navedenih razloga, drugostupanjski sud je dužan odbiti žalbu i potvrditi prvostupanjsku presudu odnosno preinačiti je (čl. 369. st. 4. i 5. i 373.a ZPP-a). Novelom iz 2011. godine proširene su reformacijske ovlasti drugostupanjskog suda. Sužena je mogućnost ukidanja prvostupanjske presude zbog činjeničnih nedostataka, jer drugostupanjski sud može drugačije utvrditi činjenično stanje i na osnovi i neposredno izvedenih dokaza.

Zakonsku odredbu o odgovarajućoj primjeni odredaba u prvostupanjskom postupku postoji mogućnost arbitrarnog tumačenja postupovnih pravila pred drugostupanjskim sudom.

Obzirom da sve novote moraju biti iznesene do zaključenja prethodnog postupka, slijedi da će i sud kada odluči provesti drugostupanjsku raspravu, istu voditi na osnovi postupovne građe utvrđene u

⁹ Dika, M., Građansko parnično pravo, Pravni lijekovi, X. knjiga, str. 219.

prethodnom postupku, te će moći raspravljati o činjenicama i provesti samo dokaze koji su do tada izneseni odnosno dopuniti prvostupanjski dokazni postupak sa glavne rasprave. No, to pretpostavlja i pravo stranaka da u tijeku rasprave iznesu nove činjenice i predlože nove dokaze, ako ih bez svoje krivnje nisu mogli iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka.

Odredbe novokreiranog čl. 373.b st. 3. ZPP-a da vijeće može odlučiti da se **određeni dokazi izvedu pred sucem izvjestiteljem** drugostupanjskog suda, a može odlučiti da se određeni dokazi **izvedu pred sucem prvostupanjskog suda** mogu posve, anulirati svrhu rasprave i po pitanju zaštite postupovnih prava stranaka pojačati pravnu nesigurnost.¹⁰

Drugostupanjska rasprava uvedena je Novelom 2008. godine nakon što je institut drugostupanjske rasprave napušten Novelom 2003. godine.

S obzirom da drugostupanjski sudovi nikada nisu bili skloni drugostupanjskim raspravama, kada su i imali mogućnost za njeno održavanje, postoji opravdana bojazan da će to izbjegavati, a da se ne spominje da pojedini županijski sudovi nemaju niti prostornih uvjeta za održavanje rasprava, pa već s obzirom na sadašnja ograničenja u odnosu na ispitivanje nedostataka prvostupanjskih presuda još će više oslabjeti pravna zaštita u žalbenom postupku.

Ako bi se pravilno tumačio Zakon, drugostupanjski sud bio bi dužan provoditi drugostupanjsku raspravu kao i prvostupanjski sud izvođenjem svih dokaza uključujući i očevid.

Ograničena mogućnost izjavljivanja revizije protiv drugostupanjske presude s ostalim ograničenjima osporavanja nedostataka prvostupanjske presude još više nego do sada prebacuje se odgovornost na stranke i njihove kvalificirane punomoćnike u pripremi potrebne relevantne postupovne građe do zaključenja prethodnog postupka, jer samo ako to bude pravilno i temeljito obavljeno, postojat će i pravni prostor za otklanjanje nedostataka prvostupanjske presude u žalbenom postupku. Mnoga pitanja oko drugostupanjske rasprave nisu jasna, kao npr. izvođenje dokaza pred sucem prvostupanjskog suda (čl. 373.b st. 3 noveliranog ZPP-a).

Sukladno osnovnoj izmjeni u odnosu na mogućnost ukidanja prvostupanjske odluke povodom žalbe najviše jedanput u čl. 85. ZID ZPP-a određeno je brisanje dosadašnjeg čl. 437.a kojima je propisana zabrana višekratnog ukidanja prvostupanjske presude u sporovima iz radnih odnosa, jer je sad takva zabrana opća za sve vrste sporova i nema potrebe za posebnim isticanjem zabrane višekratnog ukidanja u radnim sporovima.

16.1. Nove odredbe o obrazloženju drugostupanjske presude

Noveliran je čl. 375. ZPP dodavanjem novog st. 5. (čl. 82. ZID ZPP-a) koji određuje da ako se presudom žalba odbija u obrazloženju presude, drugostupanjski sud neće posebno obrazlagati presudu u slučaju da prihvaća činjenično stanje utvrđeno prvostupanjskom presudom, kao i primjenu materijalnog prava.

Ova odredba je u funkciji ubrzanja drugostupanjskog postupka. No, oslobođenje od potrebe obrazloženja odluke povodom žalbe protivno je konvencijskom pravu na djelotvoran pravni lijek.

17. PRAVOMOĆNOST

Do sada se uzimalo da se pravomoćnost vremenski odnosi na moment zaključenja rasprave pred prvostupanjskim sudom, jer su stranke bile ovlaštene do njenog zaključenja iznositi novote.

¹⁰ V. Šagovac, A., Odlučivanje drugostupanjskog suda o činjeničnom stanju povodom žalbe u parničnom postupku, Hrvatska pravna revija, br. 9/2013

Naime, činjenice koje su nastale nakon momenta zaključenja rasprave nisu bile obuhvaćene pravomoćnošću.

Ograničenje mogućnosti iznošenja novota u postupcima do zaključenja prethodnog postupka nameće potrebu da se bitno drugačije odredi vremenski moment na koji se odnosi pravomoćnost donesene presude.

Taj se moment mora zbog toga ograničiti i pomaknuti unaprijed na moment zaključenja prethodnog postupka, a budući da stranke mogu iznositi nove činjenice samo do tog momenta, osim u slučaju navedene iznimke, pa sud može temeljiti svoju odluku samo na činjenicama koje su nastale do tog momenta.

18. SPOROVI MALE VRIJEDNOSTI

Dosadašnje uređenje sporova male vrijednosti uzeto je kao osnova za redovni postupak, jer je do sada u postupcima male vrijednosti postupak bio podijeljen na dva stadija: prethodni postupak kao stadij parničnog postupka u kojem stranke iznose svoje činjenične tvrdnje i dokazne prijedloge, dok je glavna rasprava bila svedena isključivo na dokazni postupak.

Da da se ipak postupak u sporovima male vrijednosti razlikuje od redovnog, kreiran je novi čl. 461.a, koji glasi:

„U postupku u sporovima male vrijednosti tužba se uvijek dostavlja tuženiku na odgovor.

U postupku u sporovima male vrijednosti stranke su dužne najkasnije u tužbi, odnosno odgovoru na tužbu iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznijetih činjenica.“

Stranke mogu na pripremnom ročištu iznositi nove činjenice, predlagati nove dokaze samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti u tužbi, odnosno u odgovoru na tužbu.

Nove činjenice i nove dokaze koje su stranke iznijele, odnosno predložile na pripremnom ročištu neće uzeti u obzir.

Dakle, u sporovima male vrijednosti stranke nemaju mogućnost kontradiktornog raspravljanja o iznesenim činjenicama i predloženim dokazima.

19. PODNESCI U ELEKTRONIČKOM OBLIKU U POSTUPKU PRED TRGOVAČKIM SUDOVIMA

Samo naznačujemo ovu bitnu logičnu novinu, bez ulaženja u pojedinosti.

U odnosu na postupak pred trgovačkim sudovima Novelom su dodani novi čl. 492.a i 492.d kojima su određene pretpostavke za dostavu podnesaka u elektroničkom obliku.

U postupku pred trgovačkim sudovima podnesak se može podnijeti u elektroničkom obliku.

U članak 492.b ZPP-a je određeno da se u postupku pred trgovačkim sudovima dostava može obaviti elektroničkim putem. To znači da nije obvezna dostava elektroničkim putem.

Ako stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava u postupku pred trgovačkim sudovima obavlja elektroničkim putem, sud će toj stranci dostavu obavljati elektroničkim putem preko jedinstvenog informacijskog sustava.

U čl. 492.b, st. 7. određeno je da se iznimno od dostave u siguran elektronički poštanski pretinac državnim tijelima, **odvjetniku**, javnom bilježniku, sudskom vještaku, sudskom procjenitelju, sudskom

tumaču, stečajnom upravitelju i drugim osobama odnosno tijelima kojima se radi prirode njihova posla može očekivati viši stupanj pouzdanosti (obveznim sudionicima elektroničkog pravnog prometa) dostava uvijek obavlja elektroničkim putem u siguran elektronički poštanski pretinac.

Popis obveznih sudionika elektroničkog pravnog prometa objavljuje Ministarstvo na svojoj web stranici.

Vjerojatno će u narednim izmjenama ZPP elektronička dostava biti i u redovnom postupku. Za sada je zakonodavac smatrao da u postupcima pred trgovačkim sudovima kao stranke se uglavnom pojavljuju pravne osobe, koje gotovo uvijek imaju odvjetnike kao punomoćnika, pa se predmnijeva da oni već posjeduju elektroničku adresu, odnosno da im neće biti problem pribaviti istu.

Za ostale se svakako trebaju osigurati materijalno tehnički uvjeti, pa je to uzeto u obzir u prijelaznim i završnim odredbama zakona, jer ministar za poslove pravosuđa mora donijeti poseban pravilnik kojim će se osigurati provedba ovih odredbi u praksi.

20. TUŽBA ZA IZDAVANJE PLATNOG NALOGA

U čl. 86. ZID ZPP dodan je novi stavak 3. čl. 446. ZPP-a koji određuje da će se smatrati da postoji pravni interes tužitelja za podnošenje tužbe za izdavanje platnog naloga ako je tuženik osoba u inozemstvu ili ako je tuženik već prethodno osporio tražbinu sadržanu u vjerodostojnoj ispravi.

Na ovaj način će se izbjeći nepotrebno provođenje postupka pred javnim bilježnikom u slučajevima u kojima je iz prethodnog ponašanja dužnika očito da će se postupak nastaviti kao u povodu prigovora protiv platnog naloga, jer će dužnik podnijeti prigovor protiv rješenja o ovrsi, odnosno skratiti trajanje postupka za dostavu u inozemstvu.

21. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

U čl. 102. st. 2. ZID ZPP-a određeno je koje se odredbe primjenjuju od dana stupanja na snagu Zakona 01.04.2013. i to su sve odredbe osim onih za koje se po prirodi stvari, s obzirom da je postupak već u tijeku, u odnosu na novu organizaciju prvostupanjskog postupka, ne mogu primijeniti.

Budući da se, skoro, sve odredbe Novele primjenjuju od 01.04.2013., njihova retroaktivna primjena ne samo da je ustavno problematična, nego i stranke mogu imati ozbiljnih štetnih posljedica, iako na njima nema odgovornosti za višegodišnje trajanje pojedinih postupaka.

22. MOGUĆA ILI NEMOGUĆA MISIJA?

Odgovor na ovo pitanje ostavljeno je sudskoj praksi, koja će relativno brzo pokazati rezultate u primjeni Novele i ZPP-a u cjelini. Država novim postupovnim pravilima tek formalno, ali ne i faktički, udovoljava svojoj obvezi pružanja pravne zaštite u slučaju povrede ili ugrožavanja subjektivnih građanskih prava, prenoseći, na odgovarajući način, pravila iz sporova male vrijednosti na redovni postupak. Iluzija je da se u složenim predmetima može odlučivati po pravilima, koja su se primjenjivala u postupcima male vrijednosti i da se usvojenim pravilima postupka mogu, doista, riješiti svi uzroci sporog rješavanja predmeta.

Ono što je faktično nemoguće ne može se postići ni pravnim normama.

Novela je dio pravno političkog operativnog plana zakonodavca da riješi problem neučinkovitosti parničnog postupka, ali je normativno problem prenatlažen. ZPP je i prije ove i drugih Novela imao odredbe, koje nisu primjenjivane, na osnovi kojih je sudac mogao spriječiti odugovlačenje postupka. Normativno ograničenje prava stranaka da iznose relevantni postupovni materijal do okončanja

prethodnog postupka može, donekle, biti u funkciji ubrzanja postupka, ali ne i pružanja zakonite pravne zaštite koja predmnijeva pravilnost utvrđenja relevantnog činjeničnog stanja, a što će u pojedinim složenim predmetima, s obzirom na navedena ograničenja biti nemoguće. To će povećati pravnu nesigurnost u odnosu na mogućnost predviđanja ishoda postupka. Pitanje je da li je to i planirani prikriveni pritisak da stranke potraže izlaz u alternativnim načinima rješavanja sporova.

Samo zajednički postupovni aktivizam suca, stranaka i njihovih punomoćnika može, ublažiti nedostatke Novele i možda nemoguće pretvoriti u moguće.

23. ZAKLJUČAK

Novelu obilježava paradigma: jedno pripremno ročište, jedno ročište za glavnu raspravu i jedno ukidanje prvostupanjske presude.

Pravnotehnički diskurs ove paradigme su skraćeni rokovi, prekluzije po stadijima i podstadijima u odnosu na poduzimanje parničnih radnji u prvostupanjskom postupku. Osnovna posljedica ovih izmjena je objektivno niži stupanj dokazanosti relevantnog činjeničnog stanja i još manja predvidljivost ishoda sudskog spora nego do sada.

Novela je odškrinula vrata, da se, ipak, rasprave i novote tijekom glavne rasprave, a to je vrlo bitno, jer glavnoj raspravi ne treba umanjivati njen značaj.

Stranke negativne posljedice navedenih ograničenja mogu ublažiti postupovnim aktivizmom u cilju utvrđivanja relevantnog činjeničnog stanja.

Parnični postupak u svim svojim bitnim sastavnicama mora biti tako proveden da donesenu presudu stranke prihvaćaju i razumiju i kada za njih nije povoljna. Ovom uvjetu može biti udovoljeno samo ako se odluka suda zasniva na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju na koje je pravilno primijenjeno materijalno pravo.

Postupovni aktivizam svih postupovnih subjekata znači istovremeno odgovornost za uspjeh cjelokupnog postupka u interesu prihvatljivog troška i kvalitetnih zakonskih rješenja u konkretnom sporu, a što je u interesu čitavog društva.

Neprihvatljiv je odabir normativnog okvira, protivno osnovnim načelima parničnog postupka, provjerenim rješenjima i pravnoj tradiciji, iako je neupitno pravo i moć zakonodavca u propisivanju postupka.

Ograničena mogućnost pobijanja prvostupanjske presude zbog činjeničnih nedostataka daju i prvostupanjskom i drugostupanjskom sudu veliku moć i odgovornost, ali što ako zakažu „moralne kočnice“.

Poželjna je kvaliteta i brzina, ali ne brzina i improvizacija.

Očekujemo da će usvojena postupovna reforma, ipak, stvoriti, pretpostavke za novu postupovnu kulturu, koja će se zasnivati na uskoj suradnji suca, stranaka i njihovih profesionalnih punomoćnika, a u cilju učinkovitog i zakonitog rješenja predmeta spora i da će na tom iskustvu biti donesen novi Zakon o parničnom postupku.

mr.sc. Antun Šagovac,
odvjetnik u Velikoj Gorici